

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про військовий обов'язок і військову службу

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 27, ст.385)(Вводиться в дію Постановою ВР № 2233-ХІІ від 25.03.92, ВВР, 1992, № 27, ст.386) (Із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 2485-ХІІ від 19.06.92](#), ВВР, 1992, № 36, ст.527 [№ 3545-ХІІ від 21.10.93](#), ВВР, 1993, № 44, ст.418 [№ 3546-ХІІ від 21.10.93](#), ВВР, 1993, № 44, ст.419 [№ 3625-ХІІ від 19.11.93](#), ВВР, 1993, № 49, ст.457 [№ 200/94-ВР від 13.10.94](#), ВВР, 1994, № 45, ст.404 [№ 325/94-ВР від 22.12.94](#), ВВР, 1995, № 1, ст. 4 [№ 387/95-ВР від 17.10.95](#), ВВР, 1995, № 38, ст.284 [№ 129/96-ВР від 19.04.96](#), ВВР, 1996, № 26, ст.108 [№ 309/97-ВР від 04.06.97](#), ВВР, 1997, № 29, ст. 93 [№ 312-ХІV від 11.12.98](#), ВВР, 1999, № 4, ст. 35 [№ 651-ХІV від 13.05.99](#), ВВР, 1999, № 28, ст.230) (В редакції Закону [№ 766-ХІV від 18.06.99](#), ВВР, 1999, № 33, ст.270) (Із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1325-ХІV від 21.12.99](#), ВВР, 2000, № 4, ст.27 [№ 1669-ІІІ від 20.04.2000](#), ВВР, 2000, № 30, ст.235 [№ 2171-ІІІ від 21.12.2000](#), ВВР, 2001, № 9, ст.38 [№ 312-ІV від 28.11.2002](#), ВВР, 2003, № 4, ст.34 [№ 313-ІV від 28.11.2002](#), ВВР, 2003, № 5, ст.37 [№ 487-ІV від 06.02.2003](#), ВВР, 2003, № 15, ст.108 [№ 662-ІV від 03.04.2003](#), ВВР, 2003, № 27, ст.209 - набуває чинності 01.08.2003 року [№ 744-ІV від 15.05.2003](#), ВВР, 2003, № 29, ст.234 [№ 1158-ІV від 11.09.2003](#), ВВР, 2004, № 8, ст. 67 [№ 1179-ІV від 18.09.2003](#), ВВР, 2004, № 10, ст. 94 [№ 1763-ІV від 15.06.2004](#), ВВР, 2004, № 36, ст.444 [№ 2454-ІV від 03.03.2005](#), ВВР, 2005, № 16, ст.259 [№ 2490-ІV від 17.03.2005](#), ВВР, 2005, № 20, ст.276 [№ 2636-ІV від 02.06.2005](#), ВВР, 2005, № 27, ст.361 [№ 3200-ІV від 15.12.2005](#), ВВР, 2006, № 14, ст.116) (В редакції Закону [№ 3597-ІV від 04.04.2006](#), ВВР, 2006, № 38, ст.324) (Із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 328-V від 03.11.2006](#), ВВР, 2006, № 51, ст.519 [№ 1014-V від 11.05.2007](#), ВВР, 2007, № 33, ст.442 [№ 107-VI від 28.12.2007](#), ВВР, 2008, № 5-6, № 7-8, ст.78 - зміни діють по 31 грудня 2008 року [№ 267-VI від 11.04.2008](#), ВВР, 2008, № 24, ст.234) (Додатково див. Рішення Конституційного Суду [№ 10-рп/2008 від 22.05.2008](#)) (Із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 309-VI від 03.06.2008](#), ВВР, 2008, № 27-28, ст.253 [№ 1073-VI від 05.03.2009](#), ВВР, 2009, № 30, ст.418 [№ 1254-VI від 14.04.2009](#), ВВР, 2009, № 36-37, ст.511 [№ 1255-VI від 14.04.2009](#), ВВР, 2009, № 36-37, ст.512 [№ 1276-VI від 16.04.2009](#), ВВР, 2009, № 38, ст.535 [№ 1834-VI від 21.01.2010](#), ВВР, 2010, № 12, ст.117 [№ 1835-VI від 21.01.2010](#), ВВР, 2010, № 12, ст.118 [№ 2926-VI від 13.01.2011](#), ВВР, 2011, № 31, ст.303 [№ 3353-VI від 12.05.2011](#), ВВР, 2011, № 45, ст.487 [№ 3409-VI від 19.05.2011](#), ВВР, 2011, № 50, ст.539 [№ 3919-VI від 18.10.2011](#), ВВР, 2012, № 22, ст.217 [№ 4296-VI від 10.01.2012](#), ВВР, 2012, № 31, ст.395 [№ 4352-VI від 07.02.2012](#), ВВР, 2012, № 39, ст.472 [№ 4652-VI від 13.04.2012](#), ВВР, 2013, № 21, ст.208 [№ 4711-VI від 17.05.2012](#), ВВР, 2013, № 14, ст.89 [№ 5040-VI від 04.07.2012](#), ВВР, 2013, № 25, ст.246 [№ 5088-VI від 05.07.2012](#), ВВР, 2013, № 30, ст.343 [№ 5286-VI від 18.09.2012](#), ВВР, 2013, № 38, ст.499 [№ 5288-VI від 18.09.2012](#), ВВР, 2013, № 37, ст.490 [№ 5404-VI від 02.10.2012](#), ВВР, 2013, № 41, ст.550 [№ 5460-VI від 16.10.2012](#), ВВР, 2014, № 2-3, ст.41 [№ 224-VII від 14.05.2013](#), ВВР, 2014, № 11, ст.132 [№ 406-VII від 04.07.2013](#), ВВР, 2014, № 20-21, ст.712 [№ 589-VII від 19.09.2013](#), ВВР, 2014, № 20-21, ст.742 [№ 1127-VII від 17.03.2014](#), ВВР, 2014, № 17, ст.595 [№ 1169-VII від 27.03.2014](#), ВВР, 2014, № 20-21, ст.746 [№ 1194-VII від 09.04.2014](#), ВВР, 2014, № 25, ст.890 [№ 1242-VII від 06.05.2014](#), ВВР, 2014, № 27, ст.908 [№ 1275-VII від 20.05.2014](#), ВВР, 2014, № 29, ст.942 [№ 1589-VII від 04.07.2014](#), ВВР, 2014, № 35, ст.1179 [№ 1604-VII від 22.07.2014](#), ВВР, 2014, № 36, ст.1191 [№ 1614-VII від 25.07.2014](#), ВВР, 2014, № 36, ст.1194 [№ 1634-VII від 12.08.2014](#), ВВР, 2014, № 39, ст.2010 [№ 116-VIII від 15.01.2015](#), ВВР, 2015, № 13, ст.85 [№ 259-VIII від 18.03.2015](#), ВВР, 2015, № 22, ст.148 [№ 265-VIII від 19.03.2015](#), ВВР, 2015, № 22, ст.150 [№ 267-VIII від 19.03.2015](#), ВВР, 2015, № 22, ст.151 [№ 277-VIII від 07.04.2015](#), ВВР, 2015, № 24, ст.166 [№ 433-VIII від 14.05.2015](#), ВВР, 2015, № 30, ст.273 [№ 567-VIII від 01.07.2015](#), ВВР, 2015, № 35, ст.339 [№ 580-VIII від 02.07.2015](#), ВВР, 2015, № 40-41, ст.379 [№ 711-VIII від 06.10.2015](#), ВВР, 2015, № 46, ст.428 [№ 716-VIII від 06.10.2015](#), ВВР, 2015, № 47, ст.436 [№ 901-VIII від 23.12.2015](#), ВВР, 2016, № 4, ст.44 [№ 1008-VIII від 18.02.2016](#), ВВР, 2016, № 12, ст.138 [№ 1680-VIII від 18.10.2016](#), ВВР, 2016, № 48, ст.811 [№ 1769-VIII від 06.12.2016](#), ВВР, 2017, № 4, ст.39 [№ 1774-VIII від 06.12.2016](#), ВВР, 2017, № 2, ст.25 [№ 1951-VIII від 16.03.2017](#), ВВР, 2017, № 18, ст.217 [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#), ВВР, 2017, № 14, ст.159 [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#), ВВР, 2017, № 38-39, ст.380 [№ 2225-VIII від 05.12.2017](#), ВВР, 2018, № 6-7, ст.39 [№ 2226-VIII від 06.12.2017](#), ВВР, 2018, № 11, ст.55 [№ 2409-VIII від 19.04.2018](#), ВВР, 2018, № 21, ст.195 [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#), ВВР, 2018, № 27, ст.221 [№ 2449-VIII від 07.06.2018](#), ВВР, 2018, № 26, ст.219 [№ 2522-VIII від 06.09.2018](#), ВВР, 2018, № 43, ст.344 [№ 2523-VIII від 06.09.2018](#), ВВР, 2018, № 44, ст.353 [№ 2581-VIII від 02.10.2018](#), ВВР, 2018, № 46, ст.371 [№ 2745-VIII від 06.06.2019](#), ВВР, 2019, № 30, ст.119 [N 161-IX від 03.10.2019](#)) (Установити, що у 2016 році норми і положення частини першої статті 21, частини дванадцятої статті 29 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України згідно із Законом [№ 928-VIII від 25.12.2015](#)) (Установити, що у 2017 році норми і положення частини дванадцятої статті 29 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом [№ 1801-VIII від 21.12.2016](#)) (Установити, що у 2018 році норми і положення частини дванадцятої статті 29 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України з урахуванням наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом [№ 2246-VIII від 07.12.2017](#)) (Установити, що у 2019 році норми частини дванадцятої статті 29 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України з урахуванням наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом [№ 2629-VIII від 23.11.2018](#)) (У тексті Закону слово "інвалід" у всіх відмінках і числах замінено словами "особа з інвалідністю" у відповідному відмінку і числі згідно із Законом [№ 2581-VIII від 02.10.2018](#)) (У тексті Закону слова "навчальний заклад" та "вищий навчальний заклад" в усіх відмінках і числах замінено відповідно словами "заклад освіти" та "заклад вищої освіти" у відповідному відмінку і числі, а слова "професійно-технічні навчальні заклади" в усіх відмінках - словами "заклади професійної (професійно-технічної) освіти" у відповідному відмінку згідно із Законом [N 161-IX від 03.10.2019](#))

Цей Закон здійснює правове регулювання відносин між державою і громадянами України у зв'язку з виконанням ними конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, а також визначає загальні засади проходження в Україні військової служби.

(Преамбула в редакції Закону [№ 716-VIII від 06.10.2015](#))

Глава I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

[Стаття 1.](#) Військовий обов'язок

- Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є конституційним обов'язком громадян України.
- Військовий обов'язок устанавлюється з метою підготовки громадян України до захисту Вітчизни, забезпечення особовим складом Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення (далі - Збройні Сили України та інші військові формування), посади в яких комплектуються військовослужбовцями. (Частина друга статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 161-IX від 03.10.2019](#))
- Військовий обов'язок включає:
 - підготовку громадян до військової служби;
 - приписку до призовних дільниць;
 - прийняття в добровільному порядку (за контрактом) та призов на військову службу;
 - проходження військової служби;
 - виконання військового обов'язку в запасі;
 - проходження служби у військовому резерві;
 - дотримання правил військового обліку.
- Громадяни України мають право на заміну виконання військового обов'язку альтернативною (невійськовою) службою згідно з

[Конституцією України](#) та Законом України "[Про альтернативну \(невійськову\) службу](#)" .

5. Від виконання військового обов'язку громадяни України звільнюються на підставах, визначених цим Законом.

6. Військовий обов'язок не поширюється на іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні.

У випадках, передбачених законом, іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, можуть у добровільному порядку (за контрактом) проходити військову службу у Збройних Силах України.

(Частина шосту статті 1 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 716-VIII від 06.10.2015](#))

7. Виконання військового обов'язку громадянами України забезпечують державні органи, органи місцевого самоврядування, утворені відповідно до законів України військові формування, підприємства, установи і організації незалежно від підпорядкування і форм власності в межах їх повноважень, передбачених законом, та районні (об'єднані районні), міські (об'єднані міські) військові комісаріати (далі - районні (міські) військові комісаріати), військові комісаріати Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, а також територіальні центри (в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві) та філіали (в районах та містах) комплектування військовослужбовцями за контрактом.

8. Порядок утворення та повноваження територіальних центрів, філіалів комплектування військовослужбовцями за контрактом визначаються [положенням](#), яке затверджується Кабінетом Міністрів України.

9. Щодо військового обов'язку громадяни України поділяються на такі категорії:

допризовники - особи, які підлягають приписці до призовних дільниць;

призовники - особи, приписані до призовних дільниць;

військовослужбовці - особи, які проходять військову службу;

військовозобов'язані - особи, які перебувають у запасі для комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань на особливий період, а також для виконання робіт із забезпечення оборони держави;

резервісти - особи, які проходять службу у військовому резерві Збройних Сил України, інших військових формувань і призначені для їх комплектування у мирний та воєнний час.

(Абзац шостий частини дев'ятої статті 1 в редакції Закону [№ 1127-VII від 17.03.2014](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 265-VIII від 19.03.2015](#))

До категорії військовослужбовців прирівнюються іноземці та особи без громадянства, які відповідно до закону проходять військову службу у Збройних Силах України.

(Частина дев'яту статті 1 доповнено абзацом сьомим згідно із Законом [№ 716-VIII від 06.10.2015](#))

10. Громадяни України, які приписані до призовних дільниць або перебувають у запасі Збройних Сил України чи проходять службу у військовому резерві, зобов'язані:

(Абзац перший частини десятої статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1127-VII від 17.03.2014](#))

прибувати за викликом районного (міського) військового комісаріату для оформлення військово-облікових документів, приписки, проходження медичного огляду, направлення на підготовку з метою здобуття або вдосконалення військово-облікової спеціальності, призову на військову службу або на збори військовозобов'язаних;

проходити медичний огляд та лікування в лікувально-профілактичних закладах згідно з рішеннями комісії з питань приписки, призовної комісії або військово-лікарської комісії районного (міського) військового комісаріату;

проходити підготовку до військової служби, військову службу і виконувати військовий обов'язок у запасі;

виконувати правила військового обліку, встановлені законодавством.

Резервісти зобов'язані прибувати до військової частини, в якій вони проходять службу у військовому резерві, за викликом командира цієї військової частини.

(Частина десяту статті 1 доповнено абзацом шостим згідно із Законом [№ 1127-VII від 17.03.2014](#))

11. Жінки, які мають фах, споріднений з відповідною військово-обліковою спеціальністю, визначеною в [переліку](#), затвердженому Кабінетом Міністрів України, та придатні до проходження військової служби за станом здоров'я, віком та сімейним станом, беруться на військовий облік військовозобов'язаних.

12. Жінки, які перебувають на військовому обліку, можуть бути призвані на військову службу чи залучені для виконання робіт із забезпечення оборони держави у воєнний час. У мирний час жінки можуть бути прийняті на військову службу та службу у військовому резерві тільки в добровільному порядку (за контрактом).

Жінки виконують військовий обов'язок на рівних засадах із чоловіками (за винятком випадків, передбачених законодавством з питань охорони материнства та дитинства, а також заборони дискримінації за ознакою статі), що включає прийняття в добровільному порядку (за контрактом) та призов на військову службу, проходження військової служби, проходження служби у військовому резерві, виконання військового обов'язку в запасі та дотримання правил військового обліку.

(Частина дванадцяту статті 1 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 2523-VIII від 06.09.2018](#)) (Частина дванадцяту статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1834-VI від 21.01.2010](#))

Стаття 2. Військова служба і виконання військового обов'язку в запасі

1. Військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України (за винятком випадків, визначених законом), іноземців та осіб без громадянства, пов'язаній із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності. Час проходження військової служби зараховується громадянам України до їх страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби.

(Частина перша статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#))

2. Проходження військової служби здійснюється:

громадянами України - у добровільному порядку (за контрактом) або за призовом;

іноземцями та особами без громадянства - у добровільному порядку (за контрактом) на посадах, що підлягають заміщенню військовослужбовцями рядового, сержантського і старшинського складу Збройних Сил України.

3. Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які проходять військову службу, є військовослужбовцями.

4. Порядок проходження військової служби, права та обов'язки військовослужбовців визначаються цим та іншими законами, відповідними положеннями про проходження військової служби, що затверджуються Президентом України, та іншими нормативно-правовими актами.

5. Військова служба в Україні організовується з дотриманням конституційної вимоги про відокремлення церкви і релігійних організацій від держави.

6. Види військової служби:

строкова військова служба;

військова служба за призовом під час мобілізації, на особливий період;

військова служба за контрактом осіб рядового складу;

військова служба за контрактом осіб сержантського і старшинського складу;

військова служба (навчання) курсантів вищих військових закладів освіти, а також закладів вищої освіти, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки, відділення військової підготовки (далі - вищі військові заклади освіти та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти);

військова служба за контрактом осіб офіцерського складу;

військова служба за призовом осіб офіцерського складу.

7. Строкову військову службу громадяни України проходять відповідно до законів України у Збройних Силах України та інших військових формуваннях з метою здобуття військово-облікової спеціальності, набуття практичних навичок і умінь для збройного захисту Вітчизни.

8. Виконання військового обов'язку в запасі полягає в дотриманні військовозобов'язаними порядку і правил військового обліку, проходженні зборів для збереження та вдосконалення знань, навичок і умінь, необхідних для виконання обов'язків військової служби в особливий період.

9. Громадяни України в добровільному порядку можуть проходити службу у військовому резерві Збройних Сил України або інших військових формувань. Порядок відбору та прийняття на службу у військовому резерві, строки, умови та порядок її проходження, а також підстави та порядок звільнення із служби визначаються цим Законом, відповідними положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві, що затверджуються Президентом України, та іншими нормативно-правовими актами.

10. [Структура військового резерву людських ресурсів](#) встановлюється Кабінетом Міністрів України.

11. Кожен громадянин України, вперше вступаючи на військову службу до Збройних Сил України, особисто складає Військову присягу на вірність Українському народу і скріплює її власноручним підписом. Іноземець або особа без громадянства, який (яка) вперше приймається на військову службу до Збройних Сил України, бере офіційне зобов'язання неухильно додержуватися [Конституції](#) та законів України, сумлінно виконувати обов'язки військової служби.

12. Громадяни України, які приписуються до призовних дільниць, направляються для підготовки до військової служби, особи, які призиваються або приймаються на військову службу, приймаються на службу у військовому резерві, та військовозобов'язані, призначені для комплектування посад за відповідними військово-обліковими спеціальностями під час проведення мобілізації, проходять обов'язковий медичний огляд. Порядок проходження медичного огляду затверджується Міністерством оборони України та центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я. Перелік військово-облікових спеціальностей затверджується Міністерством оборони України.

13. Виконання військового обов'язку в особливий період здійснюється з особливостями, визначеними цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

(Стаття 2 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1834-VI від 21.01.2010](#), [№ 3353-VI від 12.05.2011](#), [№ 1127-VII від 17.03.2014](#), [№ 1169-VII від 27.03.2014](#), [№ 1275-VII від 20.05.2014](#), [№ 1634-VII від 12.08.2014](#), [№ 265-VIII від 19.03.2015](#); в редакції Закону [№ 716-VIII від 06.10.2015](#))

[Стаття 3.](#) Правова основа військового обов'язку, військової служби, служби у військовому резерві

(Назва статті 3 в редакції Закону [№ 1127 -VII від 17.03.2014](#))

1. Правовою основою військового обов'язку і військової служби є [Конституція України](#), цей Закон, Закон України "[Про оборону України](#)", "[Про Збройні Сили України](#)", "[Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію](#)", інші закони України, а також прийняті відповідно до них укази Президента України та інші нормативно-правові акти щодо забезпечення обороноздатності держави, виконання військового обов'язку, проходження військової служби, служби у військовому резерві та статусу військовослужбовців, а також міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

(Частина перша статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1127-VII від 17.03.2014](#))

[Стаття 4.](#) Комплектування військовослужбовцями Збройних Сил України та інших військових формувань

1. Збройні Сили України та інші військові формування комплектуються військовослужбовцями шляхом:

привозу громадян України на військову службу;

прийняття громадян України на військову службу за контрактом.

2. Посади, що підлягають заміщенню військовослужбовцями рядового, сержантського і старшинського складу Збройних Сил України, можуть заповнюватися іноземцями та особами без громадянства шляхом прийняття таких осіб на військову службу за контрактом.

3. Порядок комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань військовослужбовцями встановлюється цим Законом та прийнятими відповідно до нього нормативно-правовими актами.

4. Для доукомплектування Збройних Сил України та інших військових формувань військовослужбовцями на особливий період, а в разі прийняття у випадках та порядку, визначених законом, відповідного рішення Президента України - і в мирний час проводиться планомірна військова підготовка і забезпечується перебування в запасі та військовому резерві необхідної кількості військовонавчених громадян.

5. Генеральний штаб Збройних Сил України проводить розподіл призовників за станом здоров'я та рівнем освіти пропорційно між Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями.

(Стаття 4 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1127-VII від 17.03.2014](#); в редакції Закону [№ 716-VIII від 06.10.2015](#))

[Стаття 5.](#) Склад військовослужбовців, резервістів і військовозобов'язаних. Військові звання

(Назва статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1634-VII від 12.08.2014](#))

1. Військовослужбовці, резервісти та військовозобов'язані поділяються на рядовий склад, сержантський і старшинський склад та офіцерський склад.

(Частина перша статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1634-VII від 12.08.2014](#))

2. Встановлюються такі військові звання:

Армійські	Корабельні
Рядовий склад	
солдат	матрос
старший солдат	старший матрос
Сержантський і старшинський склад	
молодший сержант	старшина 2 статті
сержант	старшина 1 статті
старший сержант	головний старшина
старшина	головний корабельний старшина
прапорщик	мічман
старший прапорщик	старший мічман
Офіцерський склад	
Молодший офіцерський склад	
молодший лейтенант	молодший лейтенант
лейтенант	лейтенант
старший лейтенант	старший лейтенант

капітан	капітан-лейтенант
Старший офіцерський склад	
майор	капітан 3 рангу
підполковник	капітан 2 рангу
полковник	капітан 1 рангу
Вищий офіцерський склад	
генерал-майор	контр-адмірал
генерал-лейтенант	віце-адмірал
генерал-полковник	адмірал
генерал армії України	

3. До військових звань осіб офіцерського складу медичної та юридичної служб Збройних Сил України та інших військових формувань, а також спеціальних підрозділів по боротьбі з корупцією Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, які мають відповідну освіту та займають відповідну штатну посаду, додаються слова "медичної служби" і "юстиції".

(Частина третя статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 3919-VI від 18.10.2011](#), [№ 4711-VI від 17.05.2012](#), [№ 5288-VI від 18.09.2012](#))

4. До військових звань громадян України, які перебувають у запасі чи у відставці або проходять службу у військовому резерві, додаються слова відповідно "запасу", "у відставці" або "резерву".

(Частина четверта статті 5 в редакції Закону [№ 1834-VI від 21.01.2010](#))

5. Присвоєння та позбавлення військових звань, пониження та поновлення у військовому званні військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, переатестація осіб, які мають спеціальні звання або класні чини, для присвоєння військових звань здійснюються в порядку, визначеному статутами Збройних Сил України, положеннями про проходження військової служби, положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві. Військові звання присвоюються довічно.

(Частина п'ята статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 589-VII від 19.09.2013](#), [№ 1634-VII від 12.08.2014](#), [№ 116-VIII від 15.01.2015](#); в редакції Закону [№ 716-VIII від 06.10.2015](#))

[Стаття 6.](#) Військові посади

1. Військові посади (штатні посади, що підлягають заміщенню військовослужбовцями) і відповідні їм військові звання передбачаються у штатах (штатних розписах) військових частин, кораблів, органів військового управління, установ, організацій, вищих військових закладів освіти та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти.

2. Перелік посад, що підлягають заміщенню вищим офіцерським складом, затверджується Президентом України, а посад інших військовослужбовців - Міністерством оборони України.

3. Перелік посад, які не можуть бути заміщені іноземцями чи особами без громадянства, визначається Генеральним штабом Збройних Сил України.

4. Окремі військові посади в мирний час можуть замічатися (на умовах строкового трудового договору) цивільними особами в [порядку](#), встановленому Міністерством оборони України, або резервістами в порядку, встановленому Генеральним штабом Збройних Сил України.

5. Військові посади, передбачені штатами воєнного часу, при переведенні Збройних Сил України, інших військових формувань на організацію і штати воєнного часу підлягають заміщенню резервістами або іншими військовозобов'язаними в порядку, визначеному Генеральним штабом Збройних Сил України.

6. Співвідношення чисельності офіцерського складу за військовими званнями та граничні строки перебування осіб офіцерського складу на посадах у Збройних Силах України та інших військових формуваннях встановлюються відповідно Міністерством оборони України, іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

7. Порядок призначення на військові посади встановлюється [Конституцією України](#), законами України, положеннями про проходження військової служби, про проходження громадянами України служби у військовому резерві.

8. Військові посади в підрозділах Збройних Сил України, які направляються до інших держав для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі національних контингентів або національного персоналу відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, заміщаються військовослужбовцями з числа громадян України, які проходять військову службу за контрактом.

9. Порядок проходження військової служби військовослужбовцями, які не обіймають військових посад, встановлюється положеннями про проходження військової служби.

10. Військовослужбовці Збройних Сил України та інших військових формувань можуть бути відряджені до державних органів, підприємств, установ, організацій, а також державних та комунальних закладів освіти для виконання завдань в інтересах оборони держави та її безпеки із залишенням на військовій службі. [Перелік посад](#), що заміщуються військовослужбовцями у таких державних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, а також державних та комунальних закладах освіти, затверджується Президентом України.

11. Військовослужбовці Збройних Сил України та інших військових формувань відповідно до міжнародних договорів України можуть бути направлені для проходження військової служби на посадах у багатонаціональних органах військового управління, закордонних дипломатичних установах України та міжнародних організаціях. Такі військовослужбовці утримуються за рахунок відповідно Міністерства оборони України, інших військових формувань у межах затвердженої законом чисельності. Порядок направлення та строки перебування військовослужбовців на зазначених посадах встановлюються Міністерством оборони України та іншими військовими формуваннями.

12. Військові посадові особи - це військовослужбовці, які обіймають штатні посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або які спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків згідно із законодавством.

13. Військовослужбовці у порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби, можуть бути направлені для подальшого проходження військової служби з одного військового формування до іншого з виключенням із списків особового складу формування, з якого вибули, та включенням до списків особового складу формування, до якого прибули.

(Стаття 6 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1255-VI від 14.04.2009](#), [№ 1834-VI від 21.01.2010](#), [№ 3353-VI від 12.05.2011](#), [№ 4711-VI від 17.05.2012](#), [№ 5286-VI від 18.09.2012](#), [№ 1634-VII від 12.08.2014](#); в редакції Закону [№ 716-VIII від 06.10.2015](#))

[Стаття 7.](#) Військова форма одягу, знаки розрізнення і відзнаки військовослужбовців

1. Для військовослужбовців встановлюються військова форма одягу та знаки розрізнення.

2. Військовозобов'язані під час проходження зборів забезпечуються військовою формою одягу. Резервісти забезпечуються військовою формою одягу згідно із встановленими нормами. Для зазначених осіб встановлюються передбачені для військовослужбовців знаки розрізнення.

3. Військова форма одягу - комплект одноманітних за конструкцією та регламентованих за зовнішнім виглядом предметів одягу, взуття та окремих видів спорядження, встановлений для військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань.

4. Знаки розрізнення військовослужбовців - знаки (погони, нарукавні та нагрудні знаки, знаки на спину; знаки на головних уборах, зокрема кокарди, емблеми, орнаменти; гаптування; канти і лампаси; гудзики з символікою) на форменому одязі, призначені для позначення військових звань, посад, приналежності до держави, військового формування, виду Збройних Сил України, роду військ, служб, військових частин

(підрозділів).

5. Зразки військової форми одягу та загальні вимоги до знаків розрізнення військовослужбовців розробляються та затверджуються Міністерством оборони України.

6. [Зразки спеціального одягу](#), взуття та спорядження військовослужбовців, засоби індивідуального захисту та інші предмети речового майна військовослужбовців розробляються відповідними центральними органами виконавчої влади, що мають у своєму підпорядкуванні військові формування, Службою безпеки України, [Управлінням державної охорони України](#), [Службою зовнішньої розвідки України](#), Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України та затверджуються Міністерством оборони України.

(Частина шоста статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2225-VIII від 05.12.2017](#))

7. [Правила носіння військової форми одягу](#) та [зразки знаків розрізнення](#) розробляються та затверджуються відповідними центральними органами виконавчої влади, що мають у своєму підпорядкуванні військові формування, Службою безпеки України, Управлінням державної охорони України, [Службою зовнішньої розвідки України](#), Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України.

(Частина сьома статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2225-VIII від 05.12.2017](#))

8. Носіння військової форми одягу із знаками розрізнення військовослужбовців особами, які не мають на це права, забороняється і тягне за собою відповідальність згідно із законом.

(Стаття 7 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1834-VI від 21.01.2010](#); в редакції Закону [№ 567-VIII від 01.07.2015](#))

Глава II

ПІДГОТОВКА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

[Стаття 8](#). Підготовка до військової служби

1. Підготовка громадян України до військової служби включає патріотичне виховання, допризовну підготовку, підготовку призовників з військово-технічних спеціальностей, підготовку у військових оркестрах, військових ліцях та ліцях з посиленою військово-фізичною підготовкою, підготовку до вступу у вищі військові заклади освіти та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, військову підготовку у закладах вищої освіти за програмою підготовки офіцерів запасу, фізичну підготовку, лікувально-оздоровчу роботу, підвищення рівня освітньої підготовки, вивчення державної мови.

2. Відповідальність за організацію та проведення підготовки громадян України до військової служби в межах повноважень покладається на Міністерство оборони України, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, органи Товариства сприяння обороні України. До цієї роботи можуть залучатись інші об'єднання громадян відповідно до їх статутів.

3. Порядок організації та проведення допризовної підготовки та підготовки призовників з військово-технічних спеціальностей визначається [Положенням про допризовну підготовку](#) та [Положенням про підготовку призовників](#) з військово-технічних спеціальностей, які затверджуються Кабінетом Міністрів України.

4. Контроль за організацією і проведенням допризовної підготовки та підготовки призовників з військово-технічних спеціальностей, програмним і методичним забезпеченням цієї підготовки здійснюється Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані заклади освіти, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування.

[Стаття 9](#). Допризовна підготовка

1. Допризовна підготовка включається до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, що реалізується у закладах середньої освіти III ступеня (або структурних підрозділах інших закладів освіти), що забезпечують профільну середню освіту; закладах професійної (професійно-технічної) освіти, якщо певний рівень освіти здобувається на основі базової середньої освіти та проводиться за програмами, погодженими з Міністерством оборони України.

(Частина перша статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 116-VIII від 15.01.2015](#), [N 161-IX від 03.10.2019](#))

[Стаття 10](#). Підготовка призовників з військово-технічних спеціальностей

1. Підготовка з військово-технічних спеціальностей проводиться таким чином: призовників - учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які навчаються в них за професіями, спорідненими з військово-обліковими спеціальностями, - безпосередньо в цих закладах;

призовників, які працюють, і тих, хто тимчасово не працює, а також учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які навчаються в них за професіями, не спорідненими з військово-обліковими спеціальностями, - у закладах професійної (професійно-технічної) освіти міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та у закладах освіти Товариства сприяння обороні України.

2. До навчання залучаються призовники, які досягли 17-річного віку, придатні за станом здоров'я до військової служби та підлягають призову на строкову військову службу після закінчення навчання.

3. Кількість призовників, які підлягають підготовці з військово-технічних спеціальностей, та перелік цих спеціальностей визначаються Міністерством оборони України разом з іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади і затверджуються Кабінетом Міністрів України.

[Стаття 11](#). Військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу

1. Військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу проводиться у вищих військових закладах освіти та у військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти.

2. Військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу на добровільних засадах проходять громадяни України, які мають або здобувають освітній ступінь вищої освіти не нижче бакалавра, придатні до військової служби за станом здоров'я та морально-діловими якостями.

(Частина друга статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 116-VIII від 15.01.2015](#))

3. [Порядок проведення військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу](#) визначається Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства оборони України, погодженим з центральним органом виконавчої влади в галузі освіти і науки.

(Частина третя статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 116-VIII від 15.01.2015](#))

4. Військова підготовка за програмою підготовки офіцерів запасу включається до навчальних планів закладу вищої освіти як окрема навчальна дисципліна. Програми військової підготовки розробляються згідно з вимогами кваліфікаційних характеристик офіцерів запасу за відповідною військово-обліковою спеціальністю. Порядок розроблення та затвердження кваліфікаційних характеристик офіцерів запасу та програм військової підготовки офіцерів запасу визначається Міністерством оборони України.

5. Громадянам України, які мають освітній ступінь вищої освіти не нижче бакалавра, пройшли повний курс військової підготовки за програмою підготовки офіцерів запасу, склали встановлені іспити та атестовані до офіцерського складу, присвоюється відповідне первинне військове звання офіцера запасу. У разі потреби вони за наказом Міністра оборони України підлягають призову для проходження військової служби осіб офіцерського складу.

(Частина п'ята статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1073-VI від 05.03.2009](#), [№ 116-VIII від 15.01.2015](#))

6. Громадяни України, які не атестовані для присвоєння військового звання офіцерського складу після закінчення закладу вищої освіти і не пройшли строкової військової служби, підлягають призову на строкову військову службу з урахуванням, за можливості, фаху, який вони здобули у закладі вищої освіти, або за спорідненими військово-обліковими спеціальностями.

7. Перелік військово-облікових спеціальностей, за якими ведеться військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів

запасу, та обсяги підготовки за такими спеціальностями визначаються за поданням Генерального штабу Збройних Сил України Міністерством оборони України за погодженням з центральним органом виконавчої влади в галузі освіти і науки.

(Частина сьома статті 11 в редакції Закону [№ 3353-VI від 12.05.2011](#))

8. Перелік закладів вищої освіти, на базі яких здійснюється військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу, визначається Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства оборони України, погодженим з відповідними центральними органами виконавчої влади. Військові навчальні підрозділи є структурними підрозділами таких закладів вищої освіти. Рішення про створення, реорганізацію та ліквідацію військових навчальних підрозділів приймається Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства оборони України, погодженим із центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані заклади вищої освіти.

(Частина восьма статті 11 в редакції Закону [№ 4296-VI від 10.01.2012](#))

9. Порядок заміщення вакантних посад командування і науково-педагогічних працівників військового навчального підрозділу закладу вищої освіти для підготовки офіцерів запасу визначається Міністерством оборони України за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки.

(Частина дев'ята статті 11 в редакції Закону [№ 116-VIII від 15.01.2015](#))

10. Під час навчальних зборів (стажування), передбачених програмами підготовки офіцерів запасу, на громадян України, які проходять таку підготовку, поширюються права та обов'язки, встановлені актами законодавства для військовозобов'язаних, призваних на збори.

11. Контроль за організацією військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу здійснює Міністерство оборони України.

(Статтю 11 доповнено частиною одинадцятою згідно із Законом [№ 116-VIII від 15.01.2015](#))

Стаття 12. Підготовка до вступу у вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти

1. Громадяни України, які виявили бажання вступити до вищих військових закладів освіти та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, можуть проходити попередню підготовку в закладах загальної середньої освіти III ступеня, військових ліцеях, ліцеях з посиленою військово-фізичною підготовкою, у військових оркестрах, закладах освіти громадських організацій, на підготовчих курсах при вищих військових закладах освіти або військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти.

(Частина перша статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 161-IX від 03.10.2019](#))

2. Фізична підготовка допризовників та призовників організовується у закладах вищої, фахової передвищої, професійної (професійно-технічної), загальної середньої та позашкільної освіти, спортивних товариствах і клубах за програмою курсу фізичної культури центральними органами виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах освіти, фізичної культури та спорту.

(Частина друга статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 5460-VI від 16.10.2012](#), [№ 2745-VIII від 06.06.2019](#))

3. Лікувально-оздоровча робота з громадянами України, які готуються до вступу у вищі військові заклади освіти та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, організовується за місцем їх проживання (перебування) відповідними закладами охорони здоров'я.

4. Медичні огляди громадян України 15-17-річного віку проводяться щороку лікарями-спеціалістами, які залучаються до медичного огляду призовників. У разі потреби громадянам призначається необхідне лікування з проведенням оздоровчих заходів.

5. Органи управління освітою забезпечують освітню підготовку допризовної та призовної молоді, за необхідності організують додаткові заняття для вивчення державної мови громадянами, які не володіють або недостатньо володіють нею.

Стаття 13. Права та обов'язки громадян України, які проходять підготовку до військової служби

1. За громадянами України, які проходять підготовку з військово-технічних спеціальностей з відривом від виробництва, на весь час підготовки, включаючи час проїзду до місця підготовки та у зворотному напрямку, зберігаються місце роботи, а також займана посада та середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, незалежно від підпорядкування і форм власності.

2. Витрати, пов'язані з наймом житла на період навчання зазначені у частині першій цієї статті громадян України, оплатою вартості проїзду до місця навчання (зборів) і назад та виплатою середнього заробітку за основним місцем роботи, здійснюються за рахунок коштів Міністерства оборони України та інших військових формувань у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

3. Відвідування громадянами України, направленими районними (міськими) військовими комісаріатами для проходження занять з підготовки до військової служби та інших заходів, що стосуються підготовки допризовників та призовників, обов'язкове.

Глава III

ПРИПИСКА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ДО ПРИЗОВНИХ ДІЛЬНИЦЬ, ПРИЗОВ І ПРИЙНЯТТЯ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ

Стаття 14. Приписка громадян України до призовних дільниць

1. Приписка громадян України чоловічої статі до призовних дільниць проводиться з метою взяття їх на військовий облік, визначення наявних призовних ресурсів, ступеня придатності до військової служби, встановлення освітнього рівня, здобутої спеціальності або професії, рівня фізичної підготовки, вивчення особистих якостей.

2. Для проведення приписки громадян України у районах (містах) утворюються призовні дільниці.

3. До призовних дільниць щороку протягом січня - березня приписуються допризовники, яким у рік приписки виповнюється 17 років.

Приписка проводиться районними (міськими) військовими комісаріатами за місцем проживання.

4. Не підлягають приписці до призовних дільниць громадяни України, які відбувають покарання в установах виконання покарань або до яких застосовано примусові заходи медичного характеру.

5. Керівники житлово-експлуатаційних організацій, підприємств, установ та організацій незалежно від підпорядкування і форм власності, які здійснюють експлуатацію будинків, органи місцевого самоврядування, на які покладено ведення первинного обліку військовозобов'язаних і призовників, а також керівники інших підприємств, установ, організацій, закладів освіти незалежно від підпорядкування і форм власності щороку в строки, встановлені Кабінетом Міністрів України, зобов'язані подавати до відповідних районних (міських) військових комісаріатів списки громадян України, які підлягають приписці до призовних дільниць.

6. Для приписки до призовної дільниці громадяни України зобов'язані особисто прибути до районного (міського) військового комісаріату в строк, зазначений у повістці, та подати необхідні документи, перелік яких установлюється Міністерством оборони України.

7. Для проведення приписки громадян України до призовних дільниць у районних (міських) військових комісаріатах утворюються комісії з питань приписки у такому складі:

голова комісії - районний (міський) військовий комісар;

члени комісії:

представник районного (міського) органу управління освітою;

представник уповноваженого підрозділу органу Національної поліції, який проводить роботу з неповнолітніми;

(Абзац п'ятий частини сьомої статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 901-VIII від 23.12.2015](#))

лікар, який організовує роботу медичного персоналу з медичного огляду громадян України, які підлягають приписці;

психолог відповідного державного (комунального) закладу, розташованого на території району (міста);

(Абзац сьомий частини сьомої статті 14 в редакції Закону [№ 589-VII від 19.09.2013](#))

секретар комісії.

8. Персональний склад районної (міської) комісії з питань приписки, порядок її проведення затверджуються щороку головою районної державної адміністрації (виконавчого органу міської ради).

9. На районні (міські) комісії з питань приписки покладаються:

організація і проведення медичного огляду допризовників, які викликаються на комісію, визначення їх придатності для військової служби; виявлення і попередній відбір кандидатів для направлення до вступу на навчання у вищих військових закладах освіти або військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти;

направлення призовників, придатних за медичними та іншими показниками, для проходження підготовки з військово-технічних спеціальностей;

направлення для медичного огляду до призовної комісії Автономної Республіки Крим, обласних або Київської міської призовних комісій призовників, яких визнано непридатними до військової служби за станом здоров'я, та таких, що виявили незгоду з результатами медичного огляду;

прикріплення до лікувально-профілактичних закладів за місцем проживання громадян України, яких визнано під час приписки тимчасово непридатними до військової служби за станом здоров'я, та таких, що потребують обстеження або медичного нагляду. Відвідування лікувально-профілактичних закладів згідно з рішенням комісії з питань приписки для громадян-допризовників обов'язкове;

прикріплення до відповідних закладів освіти громадян України, які мають низьку освітню підготовку або не володіють чи недостатньо володіють державною мовою;

організація роботи з вивчення особистості призовників, їх морально-ділових якостей та сімейного стану;

зняття з військового обліку призовників та взяття на військовий облік військовозобов'язаних громадян, яких:

- за станом здоров'я визнано непридатними до військової служби в мирний час, обмежено придатними у воєнний час;

- раніше було засуджено до позбавлення волі, обмеження волі, арешту чи виправних робіт за вчинення злочину невеликої або середньої тяжкості, у тому числі із звільненням від відбування покарання;

виключення з військового обліку громадян, яких:

- за станом здоров'я визнано непридатними до військової служби з виключенням з військового обліку;

- раніше було засуджено до позбавлення волі за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

10. За результатами медичного огляду громадянина України і з урахуванням рівня його освітньої підготовки, особистих якостей, роду діяльності та спеціальності комісія з питань приписки може прийняти одне з таких рішень:

придатний для військової служби та попередньо призначений до служби у Збройних Силах України чи іншому військовому формуванні; тимчасово непридатний до військової служби, потребує лікування;

підлягає направленню на додаткове медичне обстеження та проведення повторного медичного огляду (із зазначенням дати проведення);

непридатний до військової служби в мирний час, обмежено придатний у воєнний час, підлягає взяттю на облік військовозобов'язаних;

непридатний до військової служби з виключенням з військового обліку, підлягає виключенню з військового обліку;

підлягає взяттю на військовий облік військовозобов'язаних як такий, що був раніше засуджений до позбавлення волі, обмеження волі, арешту, виправних робіт за вчинення злочину невеликої або середньої тяжкості, у тому числі із звільненням від відбування покарання;

підлягає виключенню з військового обліку як такий, що був раніше засуджений до позбавлення волі за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

11. Громадянам України, приписаним до призовних дільниць, видаються посвідчення про приписку, роз'яснюються права та обов'язки, правила військового обліку та відповідальність за порушення цих правил.

[Стаття 15.](#) Призовний вік. Призов громадян України на строкову військову службу

1. На строкову військову службу призиваються придатні для цього за станом здоров'я громадяни України чоловічої статі, яким до дня відправлення у військові частини виповнилося 18 років, та старші особи, які не досягли 27-річного віку і не мають права на звільнення або відстрочку від призову на строкову військову службу (далі - громадяни призовного віку).

(Частина перша статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 116-VIII від 15.01.2015](#))

2. Громадяни призовного віку в добровільному порядку можуть бути прийняті на військову службу за контрактом на умовах, передбачених частиною першою статті 20 цього Закону, та в порядку, визначеному положеннями про проходження військової служби громадянами України.

3. Призов громадян України на строкову військову службу включає проходження ними призовної комісії та відправлення їх до військових частин.

4. Організація підготовки та проведення призову громадян України на строкову військову службу здійснюється міськими (районними) державними адміністраціями (виконавчими органами міських рад) у взаємодії з міськими (районними) військовими комісаріатами.

5. Порядок організації підготовки та проведення призову громадян України на строкову військову службу визначається цим Законом та нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України.

6. Строки проведення призову (призовів) громадян України на строкову військову службу визначаються Указом Президента України. Такий указ публікується в засобах масової інформації не пізніше як за місяць до закінчення року, що передує року призову (призовів) громадян України на строкову військову службу, крім указу про призов (призови) громадян України на строкову військову службу в особливий період, який публікується не пізніше як за місяць до початку проведення призову (призовів) громадян України на строкову військову службу.

(Частина шоста статті 15 в редакції Закону [№ 1008-VIII від 18.02.2016](#))

7. Чисельність громадян України, які підлягають призову на строкову військову службу, та обсяги видатків для проведення чергового призову визначаються Кабінетом Міністрів України.

8. Після набрання чинності Указом Президента України щодо проведення чергового призову:

призовники, яким надійшла повістка районного (міського) військового комісаріату на прибуття до призовної дільниці для проходження призовної комісії, зобов'язані прибути в пункт і у строк, зазначені в повістці;

у разі якщо за будь-яких обставин повістка не надійшла, громадяни призовного віку зобов'язані з'явитися до призовної дільниці в

десятиденний строк з дня початку відповідного чергового призову, визначеного Указом Президента України;

призовники, які змінили місце проживання, зобов'язані в семиденний строк прибути до районного (міського) військового комісаріату за новим місцем проживання для взяття на військовий облік;

керівники підприємств, установ, організацій і закладів освіти незалежно від підпорядкування та форм власності на вимогу військових комісаріатів забезпечують своєчасне прибуття громадян призовного віку до призовних дільниць.

9. У ході проведення чергового призову зміна місця військового обліку громадян призовного віку не допускається, за винятком підтверджених відповідними документами випадків, які передбачають:

переведення на роботу в іншу місцевість;

переїзд на нове місце проживання;

прийняття до закладу освіти і вибуття в іншу місцевість для продовження навчання;

направлення за розподілом на роботу в іншу місцевість після закінчення закладу освіти.

10. У разі неявки призовника без поважних причин за викликом районного (міського) військового комісаріату на призовну комісію він несе відповідальність, установлену законом.

11. Поважними причинами неприбуття призовників до призовних дільниць у строк, установлений військовим комісаріатом, які підтверджені відповідними документами, визнаються:

перешкода стихійного характеру, хвороба призовника або інші обставини, які позбавили його можливості особисто прибути у зазначені пункт і строк;

смерть його близького родича (батьків, дружини, дитини, рідних брата, сестри, діда, баби) або близького родича його дружини.

Стаття 16. Призовні комісії

1. Для проведення призову громадян України на строкову військову службу в районах (містах) утворюються призовні комісії у такому складі: голова комісії - заступник голови районної державної адміністрації (виконавчого органу міської ради);

члени комісії:

районний (міський) військовий комісар;

заступник керівника районного (міського) органу управління освітою;

заступник начальника районного (міського) органу Національної поліції;

(Абзац шостий частини першої статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 901-VIII від 23.12.2015](#))

лікар, який організує роботу медичного персоналу щодо медичного огляду призовників;

психолог відповідного державного (комунального) закладу, розташованого на території району (міста);

(Абзац восьмий частини першої статті 16 в редакції Закону [№ 589-VII від 19.09.2013](#))

представники Збройних Сил України та інших військових формувань, громадських організацій, підприємств, установ і організацій за попереднім узгодженням з головою комісії;

секретар комісії.

2. Персональний склад районної (міської) призовної комісії, графік засідань призовної комісії, порядок проведення та забезпечення заходів з організації призову громадян України на строкову військову службу затверджуються головою районної державної адміністрації (виконавчого органу міської ради).

3. На районні (міські) призовні комісії покладається:

організація медичного огляду призовників та призов громадян України на строкову військову службу з призначенням їх для служби у Збройних Силах України чи іншому військовому формуванні;

надання призовникам відстрочки від призову на строкову військову службу на підставах, передбачених статтею 17 цього Закону;

звільнення призовників від призову на строкову військову службу на підставах, передбачених статтею 18 цього Закону, взяття їх на облік військовозобов'язаних або виключення з військового обліку;

направлення призовників, які виявили бажання вступити до вищих військових закладів освіти або військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, для проходження випробувань та складання вступних іспитів або прийняття рішення про відмову в такому направленні;

направлення до лікувально-профілактичних закладів за місцем проживання (перебування) громадян, яких визнано тимчасово непридатними до військової служби;

організація роботи з вивчення особистостей призовників, їх морально-ділових якостей та сімейного стану;

направлення до відповідних правоохоронних органів матеріалів на призовників, які ухиляються від призову на строкову військову службу;

(Абзац дев'ятий частини третьої статті 16 виключено на підставі Закону [№ 589-VII від 19.09.2013](#))

внесення на розгляд призовної комісії вищого рівня клопотань щодо надання громадянам України відстрочок від призову на строкову

військову службу у випадках, не передбачених цим Законом.

4. У разі втрати (зміни) підстав щодо надання призовникам відстрочки від призову на строкову військову службу, передбачених цим Законом, призовна комісія може скасувати (змінити) раніше прийняте нею рішення.

5. Рішення призовної комісії може бути оскаржено громадянином України до призовної комісії вищого рівня або до суду в порядку, передбаченому законом.

6. Для керівництва і контролю за діяльністю районних (міських) призовних комісій в Автономній Республіці Крим, областях та місті Києві утворюються відповідно призовна комісія Автономної Республіки Крим, обласні та Київська міська призовні комісії. Персональний склад призовної комісії Автономної Республіки Крим, обласних, Київської міської призовних комісій, порядок проведення та забезпечення роботи з організації призову затверджуються відповідно Головою Ради міністрів Автономної Республіки Крим та головами обласних, Київської міської державних адміністрацій.

7. На призовну комісію Автономної Республіки Крим, обласні та Київську міську призовні комісії покладаються:

керівництво діяльністю районних (міських) призовних комісій;

організація медичного огляду громадян України, які визнані районними (міськими) комісіями з питань приписки або районними (міськими) призовними комісіями непридатними або тимчасово непридатними до військової служби за станом здоров'я, та громадян України, які заявили про незгоду з результатами медичного огляду чи рішеннями районних (міських) комісій з питань приписки або районних (міських) призовних комісій, а також громадян, які призвані на строкову військову службу безпосередньо перед їх відправленням у військові частини;

перевірка підстав щодо надання відстрочки або звільнення громадян України від призову на строкову військову службу;

контроль за обґрунтованим призначенням призовників для служби у Збройних Силах України чи іншому військовому формуванні з урахуванням їх освіти, досвіду, здібностей, інтересів та особистих можливостей;

розгляд скарг громадян на рішення та дії районних (міських) призовних комісій.

8. Призовна комісія Автономної Республіки Крим, обласні, Київська міська призовні комісії мають право переглядати та змінювати рішення відповідних районних (міських) призовних комісій та рішень районних (міських) комісій з питань приписки стосовно громадян України, визнаних непридатними до військової служби за станом здоров'я.

9. Рішення призовної комісії Автономної Республіки Крим, обласних, Київської міської призовних комісій може бути оскаржено до суду в порядку, передбаченому законом.

Стаття 17. Відстрочка від призову на строкову військову службу

1. Відстрочка від призову на строкову військову службу надається призовникам за рішенням районної (міської) призовної комісії відповідно до цього Закону за сімейними обставинами, станом здоров'я, для здобуття освіти та продовження професійної діяльності.

(Частина перша статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1169-VII від 27.03.2014](#), [№ 116-VIII від 15.01.2015](#))

2. Відстрочка від призову на строкову військову службу за сімейними обставинами за їх бажанням надається призовникам, які мають:

1) непрацездатних батька і матір чи одинокого непрацездатного батька (одинокую непрацездатну матір) або непрацездатних осіб, під опікою, піклуванням чи на утриманні яких перебував призовник, або осіб, над якими призовник здійснює опіку чи піклування, якщо вони не мають інших працездатних осіб - громадян України, зобов'язаних відповідно до законодавства їх утримувати. Непрацездатність зазначених осіб визначається в порядку, встановленому законодавством;

2) неповнолітніх рідних (повнорідних чи неповнорідних) братів і сестер або непрацездатних рідних (повнорідних чи неповнорідних) братів і сестер незалежно від їх віку, якщо вони не мають інших працездатних осіб, крім призовника, зобов'язаних відповідно до законодавства їх утримувати;

3) одинокого батька або одиноку матір, у яких на утриманні перебувають двоє чи більше неповнолітніх дітей, до досягнення старшим із них повноліття за умови офіційного працевлаштування призовника;

(Пункт 3 частини другої статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 116-VIII від 15.01.2015](#))

4) дитину віком до трьох років або дитину старшу трьох років, яка виховується без матері у зв'язку з її смертю або за рішенням суду;

(Пункт 4 частини другої статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 589-VII від 19.09.2013](#))

5) двох і більше дітей;

- 6) дитину з інвалідністю;
(Пункт 6 частини другої статті 17 в редакції Закону [№ 2581-VIII від 02.10.2018](#))
- 7) дружину з інвалідністю;
(Пункт 7 частини другої статті 17 в редакції Закону [№ 2581-VIII від 02.10.2018](#))
- 8) вагітну дружину.
3. Відстрочка від призову на строкову військову службу за сімейними обставинами за власним бажанням може надаватися призовнику, який є особою з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
(Частина третя статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1634-VII від 12.08.2014](#))(Частина четверту статті 17 виключено на підставі Закону [№ 116-VIII від 15.01.2015](#))
5. У разі якщо призову на строкову військову службу підлягають кілька синів одночасно, відстрочка може надаватися одному з них за їх бажанням з урахуванням пропозиції батьків на час проходження строкової військової служби братами, до звільнення в запас одного з них.
(Частина п'ята статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 116-VIII від 15.01.2015](#))
6. Районна (міська) призовна комісія може прийняти рішення про надання призовнику відстрочки від призову на строкову військову службу за сімейними обставинами, незважаючи на небажання призовника нею скористатися, виходячи при цьому з того, що його призов може суттєво погіршити матеріальне становище осіб, яких відповідно до законодавства він повинен утримувати.
7. Відстрочка від призову на строкову військову службу за станом здоров'я на строк до одного року надається призовникам, які визнані під час медичного огляду тимчасово непридатними до військової служби.
8. Відстрочка від призову на строкову військову службу для здобуття освіти на весь період навчання надається громадянам призовного віку, які навчаються:
у закладах загальної середньої освіти III ступеня та професійної (професійно-технічної) освіти з денною формою навчання. У разі досягнення такими призовниками 21-річного віку відстрочка втрачає силу;
(Частина восьму статті 17 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2745-VIII від 06.06.2019](#), в редакції Закону [N 161-IX від 03.10.2019](#))
у закладах фахової передвищої освіти з денною формою навчання, у тому числі під час здобуття початкового рівня (короткого циклу) та першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за програмами ступеневої системи освіти;
(Абзац третьої частини восьмої статті 17 в редакції [N 161-IX від 03.10.2019](#))
у закладах фахової передвищої та/або вищої освіти з денною формою навчання, у тому числі під час здобуття наступного ступеня освіти;
(Абзац четвертий частини восьмої статті 17 в редакції [N 161-IX від 03.10.2019](#))
у закладах середньої або вищої духовної освіти з денною формою навчання;
(Абзац п'ятий частини восьмої статті 17 в редакції [N 161-IX від 03.10.2019](#))
в інтернатурі, аспірантурі або докторантурі з відривом або без відриву від виробництва;
"Відстрочка від призову на строкову військову службу також надається громадянам України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу при вищих військових закладах освіти та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти. Така відстрочка надається на весь період проведення військової підготовки та на строк, що триває від завершення такої підготовки до присвоєння громадянину України первинного військового звання офіцерського складу, але не довше ніж до кінця поточного року після завершення підготовки.
(Частина восьму статті 17 доповнено абзацом сьомим згідно із Законом [N 161-IX від 03.10.2019](#))
9. Право на відстрочку від призову на строкову військову службу для здобуття освіти також мають громадяни України, які в рамках міжнародних договорів України навчаються у закладах освіти інших держав.
(Частина десяту статті 17 виключено на підставі Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#))
11. Громадяни призовного віку, які перервали навчання у зв'язку з отриманням академічної відпустки, реалізують право на академічну мобільність, а також які поновлені у закладі вищої освіти, право на надану відстрочку від призову на строкову військову службу не втрачають.
(Частина одинадцята статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#))
12. У разі переведення призовників, які навчаються у закладах вищої чи фахової передвищої освіти з денною формою навчання, для навчання в інший заклад вищої чи фахової передвищої освіти із зазначеною формою навчання право на відстрочку від призову на строкову військову службу не втрачається.
(Частина дванадцята статті 17 в редакції Законів [№ 116-VIII від 15.01.2015](#), [№ 2745-VIII від 06.06.2019](#))
13. Відстрочка від призову на строкову військову службу для продовження професійної діяльності надається таким громадянам призовного віку:
педагогічним працівникам, які здобули вищу освіту, основним місцем роботи яких є заклади загальної середньої освіти, за умови повного навантаження на займаній посаді, - на весь період їх роботи за спеціальністю;
(Абзац другий частини тринадцятої статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 433-VIII від 14.05.2015](#), в редакції Закону [N 161-IX від 03.10.2019](#))
медичним працівникам, за умови повного навантаження на займаній посаді, - на весь період їх роботи за фахом у сільській місцевості;
священнослужителям, які закінчили заклади вищої або середньої духовної освіти і займають посаду в релігійних організаціях, що діють на основі статуту (положення), зареєстрованого у встановленому порядку, - на час виконання обов'язків священнослужителя;
(Абзац четвертий частини тринадцятої статті 17 в редакції Закону [N 161-IX від 03.10.2019](#))
сільським, селищним, міським головам - на строк виконання ними цих повноважень;
особам, які мають ступінь доктора філософії (кандидата наук)/доктора мистецтв або доктора наук та працюють на посадах за спеціальністю відповідно до групи спеціальностей за галузями знань (науки)/мистецтв, за якими присуджено науковий/освітньо-творчий ступінь, - на весь період їх роботи за цією спеціальністю;
(Абзац шостий частини тринадцятої статті 17 в редакції Закону [N 161-IX від 03.10.2019](#))
резервістам - на весь період служби у військовому резерві;
поліцейським - на весь період їх служби.
(Абзац восьмий частини тринадцятої статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 580-VIII від 02.07.2015](#))(Частина тринадцята статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 4352-VI від 07.02.2012](#), [№ 1242-VII від 06.05.2014](#); в редакції Закону [№ 116-VIII від 15.01.2015](#))
14. Відстрочка від призову на строкову військову службу надається призовникам, яким повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення або стосовно яких кримінальна справа розглядається судом, - до прийняття відповідного рішення.
(Частина чотирнадцята статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 4652-VI від 13.04.2012](#))
15. У випадках, не передбачених цим Законом, відстрочка від призову на строкову військову службу може бути надана призовникам згідно з рішеннями призовної комісії Автономної Республіки Крим, обласних та Київської міської призовних комісій за поданням районних (міських) призовних комісій.
16. Призовники, яким надано відстрочку від призову на строкову військову службу, зобов'язані щороку до 1 жовтня подавати у районні (міські) військові комісаріати документи, що підтверджують їх право на відстрочку.
17. Призовники, які втратили підстави для надання відстрочки від призову на строкову військову службу, а також особи, які не мають права на відстрочку або підстав для звільнення від призову на строкову військову службу, передбачених статтями 17 та 18 цього Закону, і не призовані з різних причин на строкову військову службу у встановлені строки, повинні бути призовані під час здійснення чергового призову.

Стаття 18. Звільнення від призову на строкову військову службу

1. Від призову на строкову військову службу в мирний час звільняються громадяни України:

які визнані за станом здоров'я непридатними до військової служби в мирний час;

які до дня відправлення на строкову військову службу досягли 27-річного віку;

(Абзац третій частини першої статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 116-VIII від 15.01.2015](#))

які виконали обов'язки служби у військовому резерві протягом строків першого та другого контрактів;

(Частина першу статті 18 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 1169-VII від 27.03.2014](#); в редакції Закону [№ 1275-VII від 20.05.2014](#))

батько або мати, рідний (повнорідний, неповнорідний) брат або сестра яких загинули, померли або стали особами з інвалідністю під час проходження військової служби або зборів військовозобов'язаних. Призовники, які мають право на звільнення від призову на цій підставі, можуть його не використовувати;

які до набуття громадянства України пройшли військову службу в інших державах;

які були засуджені за вчинення злочину до позбавлення волі, обмеження волі, у тому числі із звільненням від відбування покарання;

(Абзац сьомий частини першої статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 116-VIII від 15.01.2015](#))

яким після закінчення закладів вищої освіти присвоєно військові (спеціальні) звання офіцерського (начальницького) складу.

Стаття 19. Загальні умови укладення контракту на проходження військової служби

1. Військовослужбовці, які проходять кадрову або строкову військову службу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, громадяни призовного віку, які мають вищу, професійно-технічну, повну або базову загальну середню освіту і не проходили строкової військової служби, військовозобов'язані, а також жінки, які не перебувають на військовому обліку, укладають контракт про проходження військової служби за контрактом з додержанням умов, передбачених статтею 20 цього Закону.

(Частина перша статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1073-VI від 05.03.2009](#), [№ 1634-VII від 12.08.2014](#))

2. Військовослужбовці, які проходять військову службу за контрактом, у разі закінчення строку контракту можуть укласти новий контракт на проходження військової служби.

3. У разі зміни військовослужбовцем одного виду військової служби на інший укладений з ним контракт припиняється, а з таким військовослужбовцем укладається новий контракт для проходження відповідного виду військової служби на строк, визначений частиною другою статті 23 цього Закону.

(Статтю 19 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 1634-VII від 12.08.2014](#))

4. Форма, порядок і правила укладення контракту, припинення (розірвання) контракту та наслідки припинення (розірвання) контракту визначаються положеннями про проходження військової служби громадянами України та нормативно-правовими актами Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями, якщо інше не передбачено законом.

(Частина четверта статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#))

Стаття 20. Прийняття на військову службу за контрактом

1. На військову службу за контрактом приймаються громадяни, які пройшли професійно-психологічний відбір і відповідають установленим вимогам проходження військової служби:

особи рядового складу, які проходять строкову військову службу або військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, резервісти, військовозобов'язані, які не мають військових звань сержантського, старшинського і офіцерського складу, особи віком від 18 років, які мають вищу, професійно-технічну, повну або базову загальну середню освіту, та не досягли граничного віку перебування на військовій службі - на військову службу за контрактом осіб рядового складу;

(Абзац другий частини першої статті 20 в редакції Закону [№ 1073-VI від 05.03.2009](#); із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1127-VII від 17.03.2014](#), [№ 1275-VII від 20.05.2014](#); в редакції Законів [№ 1634-VII від 12.08.2014](#), [№ 2523-VIII від 06.09.2018](#))

військовослужбовці, які проходять строкову військову службу або військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, особи рядового складу, які проходять військову службу за контрактом, резервісти, військовозобов'язані, які не мають військових звань офіцерського складу, особи віком від 18 років, які мають вищу, професійно-технічну або повну загальну середню освіту, та не досягли граничного віку перебування на військовій службі - на військову службу за контрактом осіб сержантського і старшинського складу;

(Частина першу статті 20 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 1634-VII від 12.08.2014](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 116-VIII від 15.01.2015](#); в редакції Закону [№ 2523-VIII від 06.09.2018](#))

особи, які мають повну загальну середню, професійно-технічну або вищу освіту віком від 17 років до 30 років, у тому числі ті, яким 17 років виповнюється в рік початку військової служби, та не мають військових звань офіцерського складу, - на військову службу (навчання) курсантів вищих військових закладів освіти або військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, у тому числі тих, що здійснюють підготовку осіб на посади сержантського та старшинського складу;

(Абзац частини першої статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 3353-VI від 12.05.2011](#); в редакції Закону [№ 3409-VI від 19.05.2011](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1127-VII від 17.03.2014](#); в редакції Закону [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#))

військовослужбовці, які закінчили вищі військові заклади освіти або військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти та яким присвоєно військове звання офіцерського складу, - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу;

(Абзац частини першої статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1127-VII від 17.03.2014](#), [№ 116-VIII від 15.01.2015](#))

військовослужбовці, резервісти, військовозобов'язані, які не мають військових звань офіцерського складу, громадяни призовного віку, особи, які здобули вищу освіту за ступенем не нижче бакалавра, віком від 20 до 30 років та які успішно завершили курс військової підготовки офіцерського складу у вищому військовому закладі освіти або військовому навчальному підрозділі закладу вищої освіти, - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу;

(Частина першу статті 20 після абзацу п'ятого доповнено новим абзацом згідно із Законом [N 161-IX від 03.10.2019](#). У зв'язку з цим абзаци шостий - десятий вважати відповідно абзацами сьомим - одинадцятим)

"особи сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом або військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, які здобули вищу освіту за ступенем не нижче бакалавра, пройшли (у разі потреби) курс військової підготовки за напрямом, що відповідає профілю службової діяльності, у тому числі ті, які проходять службу у військовому резерві, з одночасним присвоєнням первинного військового звання офіцерського складу - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу;

(Абзац частини першої статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1127-VII від 17.03.2014](#); в редакції Законів [№ 1634-VII від 12.08.2014](#), [N 161-IX від 03.10.2019](#))

офіцери запасу, які не досягли граничного віку перебування на військовій службі, - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу;

особи офіцерського складу, які перебувають на кадровій військовій службі, - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу;

особи офіцерського складу, які проходять військову службу за призовом, службу у військовому резерві та військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу;

(Абзац частини першої статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1127-VII від 17.03.2014](#), [№ 1275-VII від 20.05.2014](#))

громадяни України, які мають спеціальні звання середнього, старшого, вищого начальницького складу або класні чини та не досягли граничного віку перебування на військовій службі, - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу з одночасним присвоєнням військових звань у порядку переатестації відповідно до частини п'ятої статті 5 цього Закону.

(Частина першу статті 20 доповнено абзацом десятим згідно із Законом [№ 116-VIII від 15.01.2015](#); в редакції Закону [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#))

2. На військову службу за контрактом осіб офіцерського складу у Службу безпеки України, розвідувальні органи України, Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України та Управління державної охорони України приймаються також громадяни України, які здобули вищу освіту за ступенем не нижче бакалавра, що відповідає профілю службової діяльності, і не досягли граничного віку перебування на військовій службі осіб офіцерського складу, із числа військовослужбовців строкової служби, які прослужили не менше шести місяців, осіб рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, військовозобов'язаних, а також жінок, які не досягли граничного віку перебування на військовій службі військовослужбовців офіцерського складу.

(Частина друга статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1194-VII від 09.04.2014](#), [№ 2523-VIII від 06.09.2018](#), [N 161-IX від 03.10.2019](#))

3. Особи не можуть бути прийняті на військову службу за контрактом, якщо час, що залишився їм до досягнення граничного віку перебування на військовій службі, є меншим за строк, визначений частиною другою статті 23 цього Закону, крім випадків, передбачених частинами третьою і п'ятою зазначеної статті.

(Статтю 20 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 2523-VIII від 06.09.2018](#))

4. Громадяни України, які не досягли граничного віку перебування в запасі, у разі настання особливого періоду можуть бути прийняті на військову службу за контрактом на строк військової служби в календарному обчисленні, встановлений частиною третьою статті 23 цього Закону.

(Статтю 20 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 116-VIII від 15.01.2015](#))

5. Для потреб Збройних Сил України та інших військових формувань (крім Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України та Служби зовнішньої розвідки України) на військову службу за контрактом на строк військової служби в календарному обчисленні, встановлений частиною другою статті 23 цього Закону, можуть бути прийняті громадяни України з числа військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, та осіб, звільнених з військової служби, які не досягли граничного віку перебування на військовій службі і визнані військово-лікарськими комісіями непридатними до військової служби за станом здоров'я за наслідками захворювань, поранень (травм, контузій, каліцтв), одержаних під час виконання обов'язків військової служби, що призвело до встановлення їм інвалідності, часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності (крім розумових, сенсорних, психологічних вад, розладів психіки, поведінки та інших захворювань, визначених Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями).

[Перелік посад, що можуть бути замінені](#) такими військовослужбовцями, визначається Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

(Статтю 20 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#))

6. Військові посадові особи не можуть перебувати з близькими особами у відносинах прямої організаційної та правової залежності підлеглої особи від її начальника, у тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на службу, звільнення із служби, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень, контролю за їх виконанням.

(Статтю 20 доповнено частиною згідно із Законом [№ 4711-VI від 17.05.2012](#))

7. Стосовно кандидатів на зайняття військових посад, пов'язаних з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, за їх письмовою згодою проводиться спеціальна перевірка в порядку, встановленому Законом України ["Про запобігання корупції"](#).

(Абзац перший частини статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#))

Для доукомплектування Збройних Сил України та інших військових формувань військовослужбовцями кандидати на зайняття військових посад, пов'язаних з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, приймаються на такі посади у разі:

(Частина статті 20 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 1634-VII від 12.08.2014](#))

виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці України, - до отримання результатів спеціальної перевірки;

(Частина статті 20 доповнено абзацом третім згідно із Законом [№ 1634-VII від 12.08.2014](#))

оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення правового режиму воєнного стану - без проведення спеціальної перевірки.

(Частина статті 20 доповнено абзацом четвертим згідно із Законом [№ 1634-VII від 12.08.2014](#)) (Статтю 20 доповнено частиною згідно із Законом [№ 4711-VI від 17.05.2012](#))

8. Військові посадові особи, крім військовослужбовців строкової служби, курсантів вищих військових закладів освіти, курсантів закладів вищої освіти, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки, військовослужбовців військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом осіб офіцерського складу, а також військових посадових осіб з числа військовослужбовців військової служби за контрактом осіб рядового складу, військової служби за контрактом осіб сержантського і старшинського складу, військовослужбовців молодшого офіцерського складу військової служби за контрактом осіб офіцерського складу, зобов'язані подавати щороку до 1 квітня декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в порядку та на умовах, встановлених Законом України ["Про запобігання корупції"](#).

(Абзац перший частини статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1634-VII від 12.08.2014](#); в редакції Закону [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#))

Звільнення осіб від подання щорічної декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачене абзацом першим цієї частини, не поширюється на військовослужбовців, які проходять військову службу у військових комісаріатах.

(Абзац частини статті 20 в редакції Закону [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#))

На військових посадових осіб поширюються інші вимоги та обмеження, встановлені Законом України ["Про запобігання корупції"](#).

(Абзац третій частини статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#)) (Статтю 20 доповнено частиною згідно із Законом [№ 4711-VI від 17.05.2012](#))

Примітка. Термін "близькі особи" вживається у значенні, наведеному в Законі України ["Про запобігання корупції"](#).

(Статтю 20 доповнено приміткою згідно із Законом [№ 4711-VI від 17.05.2012](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#))

[Стаття 20-1](#). Врегулювання конфлікту інтересів

1. У разі виникнення конфлікту інтересів під час виконання службових повноважень військова посадова особа зобов'язана негайно доповісти про це своєму безпосередньому начальникові. Безпосередній начальник військової посадової особи зобов'язаний вжити всіх необхідних заходів, спрямованих на запобігання конфлікту інтересів, шляхом доручення виконання відповідного службового завдання іншій посадовій особі, особистого виконання службового завдання чи в інший спосіб, передбачений законодавством.

Примітка. Термін "конфлікт інтересів" вживається у значенні, наведеному в Законі України ["Про запобігання корупції"](#).

(Примітка статті 20-1 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1975-VIII від 23.03.2017](#)) (Закон доповнено статтею 20-1 згідно із Законом

[№ 4711-VI від 17.05.2012](#))

[Стаття 21](#). Матеріальне забезпечення громадян України у зв'язку з призовом або прийняттям на військову службу

1. Громадянам України, які звільняються з роботи у зв'язку з призовом або прийняттям на військову службу, виплачується вихідна допомога в розмірі двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня календарного року.

(Частина перша статті 21 в редакції Закону [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-рп/2008 від 22.05.2008](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1774-VIII від 06.12.2016](#)) (Частина перша статті 21 набирає чинності з 1 січня 2007 року згідно з пунктом 1 глави XII "Прикінцеві положення" цього Закону)

2. Громадяни України для виконання обов'язків, пов'язаних із взяттям на військовий облік, призовом або прийняттям на військову службу, а також особи, які направляються районними (міськими) військовими комісаріатами на медичний огляд (медичне обстеження в амбулаторних чи стаціонарних умовах), лікування, звільняються від роботи на час, необхідний для виконання зазначених обов'язків та перебування в лікувальному закладі охорони здоров'я, із збереженням за ними місця роботи, займаної посади і середньої заробітної плати.

3. Перевезення громадян України, пов'язані з призовом на військову службу, до місця служби та їх харчування в дорозі здійснюються за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво відповідними військовими формуваннями, до яких направляються військовослужбовці.

4. Перевезення громадян, прийнятих на військову службу за контрактом, до місця служби здійснюється за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво відповідними військовими формуваннями, в яких проходять військову службу військовослужбовці.

Глава III-1.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ ТА ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ ІНОЗЕМЦЯМИ ТА ОСОБАМИ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА

[Стаття 21-1](#). Прийняття на військову службу до Збройних Сил України іноземців та осіб без громадянства

1. Іноземці та особи без громадянства можуть бути прийняті на військову службу до Збройних Сил України за контрактом на посади рядового, сержантського і старшинського складу.

2. На військову службу за контрактом приймаються раніше не судимі іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах і відповідають таким вимогам проходження військової служби:

мають вік, передбачений статтею 22 цього Закону;

придатні до військової служби за станом здоров'я;

пройшли професійно-психологічний відбір;

мають достатній рівень фізичної підготовки.

3. Для прийняття на військову службу іноземці та особи без громадянства звертаються до військового комісаріату за місцем їх проживання.

4. Процедура прийому та професійно-психологічного відбору, форма, порядок і правила укладення контракту, припинення (розірвання) контракту та наслідки його припинення (розірвання), порядок присвоєння військових звань іноземцям та особам без громадянства визначаються [положенням](#) про проходження військової служби у Збройних Силах України іноземцями та особами без громадянства, якщо інше не передбачено законом.

[Стаття 21-2](#). Особливості проходження військової служби іноземцями та особами без громадянства

1. Для прийнятих на військову службу за контрактом іноземців та осіб без громадянства встановлюється випробувальний строк два місяці. (Частина перша статті 21-2 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#))

2. Оступ іноземців та осіб без громадянства до державної таємниці здійснюється відповідно до Закону України "[Про державну таємницю](#)".

3. Отримання іноземцями та особами без громадянства офіцерських військових звань Збройних Сил України можливе лише після отримання громадянства України у встановленому законом порядку.

[Стаття 21-3](#). Грошове забезпечення іноземців та осіб без громадянства, які проходять військову службу у Збройних Силах України

1. Розмір грошового забезпечення іноземців та осіб без громадянства, які проходять військову службу у Збройних Силах України, визначається на рівні, встановленому для військовослужбовців - громадян України, які проходять службу за контрактом.

[Стаття 21-4](#). Одноразова грошова допомога у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності іноземців або осіб без громадянства, які проходять військову службу у Збройних Силах України

1. Одноразова грошова допомога у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності іноземців або осіб без громадянства, які проходять військову службу у Збройних Силах України (далі - одноразова грошова допомога), - це гарантована державою виплата, що здійснюється особам, які згідно з цим Законом мають право на її отримання.

2. Одноразова грошова допомога призначається і виплачується у разі:

1) загибелі (смерті) військовослужбовця під час виконання ним обов'язків військової служби або внаслідок захворювання, пов'язаного з виконанням ним обов'язків військової служби, або смерті особи, звільненої з військової служби, протягом року після звільнення її з військової служби, якщо смерть настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, пов'язаних з виконанням обов'язків військової служби; (Пункт 1 частини другої статті 21-4 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2522-VIII від 06.09.2018](#))

2) смерті військовослужбовця, що настала в період проходження ним військової служби або внаслідок захворювання чи нещасного випадку, що мали місце в період проходження військової служби, або смерті особи, звільненої з військової служби, протягом року після звільнення її з військової служби, якщо смерть настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, нещасного випадку, пов'язаних з проходженням військової служби;

(Пункт 2 частини другої статті 21-4 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2522-VIII від 06.09.2018](#))

3) встановлення військовослужбовцю інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого ним під час виконання обов'язків військової служби або внаслідок захворювання, пов'язаного з виконанням ним обов'язків військової служби, чи встановлення інвалідності особі після її звільнення з військової служби внаслідок причин, зазначених у цьому підпункті;

4) встановлення військовослужбовцю інвалідності, що настала в період проходження ним військової служби або внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням ним військової служби, або встановлення особі, звільненій з військової служби, інвалідності не пізніше ніж через три місяці після її звільнення з військової служби чи після закінчення тримісячного строку, але внаслідок захворювання або нещасного випадку, що мали місце в період проходження військової служби;

5) отримання військовослужбовцем поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання під час виконання ним обов'язків військової служби, що призвело до часткової втрати працездатності без встановлення йому інвалідності.

(Пункт 5 частини другої статті 21-4 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2522-VIII від 06.09.2018](#))

3. Військовослужбовці вважаються такими, що виконують обов'язки військової служби, за умов, визначених цим Законом.

4. Право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) військовослужбовця мають члени сім'ї, батьки загиблого (померлого) військовослужбовця. Члени сім'ї та батьки загиблого (померлого) військовослужбовця визначаються відповідно до [Сімейного кодексу України](#).

5. На іноземців та осіб без громадянства, які на законних підставах проходять військову службу у Збройних Силах України за контрактом, поширюються умови та порядок виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати

працездатності без встановлення інвалідності, передбачені для військовослужбовців - громадян України та членів їх сімей.
(Частина п'ята статті 21-4 в редакції Закону [№ 2409-VIII від 19.04.2018](#))(Закон доповнено главою III-1 згідно із Законом [№ 716-VIII від 06.10.2015](#))

Глава IV

ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Стаття 22. Граничний вік перебування на військовій службі

1. Граничний вік перебування на військовій службі встановлюється:

- 1) для військовослужбовців рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, - до 45 років;
- 2) для військовослужбовців молодшого офіцерського складу - до 45 років;
- 3) для військовослужбовців старшого офіцерського складу: майорів (капітанів 3 рангу), підполковників (капітанів 2 рангу) - до 50 років; полковників (капітанів 1 рангу) - до 55 років;
- 4) для військовослужбовців вищого офіцерського складу - до 60 років;
- 5) для військовозобов'язаних та резервістів, які призиваються на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, та військовослужбовців, які проходять військову службу під час особливого періоду, - до досягнення граничного віку перебування в запасі та у військовому резерві.

(Частина першу статті 22 доповнено пунктом 5 згідно із Законом [№ 1275-VII від 20.05.2014](#))

2. Військовослужбовці Збройних Сил України та інших військових формувань, які мають високу професійну підготовку, досвід практичної роботи на займаній ними посаді, визнані військово-лікарською комісією придатними за станом здоров'я для проходження військової служби, на їх прохання можуть бути залишені на військовій службі понад граничний вік перебування на військовій службі, встановлений частиною першою цієї статті, на строк до 5 років у порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби громадянами України.

(Частина друга статті 22 в редакції Закону [№ 1014-V від 11.05.2007](#))

Стаття 23. Строки військової служби

1. Строки строкової військової служби в календарному обчисленні встановлюються:

для солдатів і матросів, сержантів і старшин, які проходять строкову військову службу в Збройних Силах України та інших військових формуваннях, - до 18 місяців;

для осіб, які на час призову на строкову військову службу мають ступінь вищої освіти магістра, - до 12 місяців;

(Абзац третій частини першої статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 711-VIII від 06.10.2015](#), в редакції Закону [N 161-IX від 03.10.2019](#))(Частина перша статті 23 в редакції Закону [№ 116- VIII від 15.01.2015](#))

2. Для громадян України, які приймаються на військову службу за контрактом та призначаються на посади, устанавлюються такі строки військової служби в календарному обчисленні:

для осіб рядового складу - 3 роки;

для осіб сержантського і старшинського складу - від 3 до 5 років;

для курсантів вищих військових закладів освіти та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти - час навчання у вищому військовому закладі освіти або військовому навчальному підрозділі закладу вищої освіти;

для осіб офіцерського складу з числа:

(Абзац п'ятий частини другої статті 23 в редакції Закону [N 161-IX від 03.10.2019](#))

військовослужбовців, які закінчили вищі військові заклади освіти, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти за програмою підготовки для проходження військової служби на посадах осіб офіцерського складу та оволоділи:

спеціальностями льотного складу авіації - 10 років;

іншими спеціальностями - 5 років;

(Частина другу статті 23 після абзацу п'ятого доповнено трьома новими абзацами згідно із Законом [N 161-IX від 03.10.2019](#). У зв'язку з цим абзаци шостий і сьомий вважати відповідно абзацами дев'ятим і десятим)

громадян, яким первинне військове звання присвоєно після проходження повного курсу військової підготовки за програмою підготовки офіцерів запасу або в порядку атестування осіб до присвоєння первинних військових звань офіцерського складу запасу, - від 2 до 5 років;

(Абзац дев'ятий частини другої статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 161-IX від 03.10.2019](#))

інших громадян - від 1 до 5 років.

(Абзац десятий частини другої статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 161-IX від 03.10.2019](#))(Абзац сьомий частини другої статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 116-VIII від 15.01.2015](#))(Частина друга статті 23 в редакції Закону [№ 1634-VII від 12.08.2014](#))

3. Для осіб, які приймаються на військову службу за контрактом у період з моменту оголошення мобілізації до часу введення воєнного стану або оголошення рішення про демобілізацію та призначаються на посади, строки військової служби в календарному обчисленні встановлюються відповідно до частини другої цієї статті.

Для військовослужбовців строкової військової служби та військовослужбовців військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, які під час дії особливого періоду виступили не менше 11 місяців, осіб, звільнених з військової служби під час дії особливого періоду, які приймаються на військову службу за контрактом у період з моменту оголошення мобілізації до часу введення воєнного стану або оголошення рішення про демобілізацію, строк військової служби в календарному обчисленні встановлюється шість місяців. Строк проходження військової служби для таких військовослужбовців може бути продовжено за новими контрактами на шість місяців або на строки, визначені частиною четвертою цієї статті. У разі закінчення особливого періоду або оголошення рішення про демобілізацію дія таких контрактів припиняється достроково.

(Статтю 23 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 1634-VII від 12.08.2014](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 711-VIII від 06.10.2015](#); в редакції Закону [№ 1769-VIII від 06.12.2016](#))

4. Строк проходження військової служби може бути продовжено за новим контрактом до досягнення граничного віку перебування на військовій службі:

для осіб рядового складу - на 3 роки;

(Абзац другий частини четвертої статті 23 в редакції Закону [N 161-IX від 03.10.2019](#))

для осіб сержантського і старшинського складу - на строк від 3 до 5 років;

(Абзац третій частини четвертої статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 116-VIII від 15.01.2015](#), в редакції Закону [N 161-IX від 03.10.2019](#))

для осіб офіцерського складу - на строк від 5 до 10 років.

Для осіб офіцерського складу, які мають право на пенсію за вислугу років, за їх бажанням строк проходження військової служби за новим контрактом може бути продовжено на строк від 2 до 10 років, але не більше ніж до досягнення граничного віку перебування на військовій службі.

Під час дії особливого періоду для військовослужбовців за їх бажанням строк проходження військової служби за новим контрактом може бути продовжено на строк від 1 до 10 років, але не більше ніж до досягнення граничного віку перебування на військовій службі.

(Частина четверту статті 23 доповнено абзацом шостим згідно із Законом [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#))(Частина статті 23 із змінами,

внесеними згідно із Законом [№ 3353-VI від 12.05.2011](#); в редакції Закону [№ 3919-VI від 18.10.2011](#))

5. Особам офіцерського складу, яким до досягнення граничного віку перебування на кадровій військовій службі залишилося менше 5 років, при переході на військову службу за контрактом тривалість дії першого контракту визначається строком, який залишився до досягнення ними встановленого граничного віку перебування на військовій службі.

6. Військовослужбовці, прийняті на військову службу за контрактом із числа військовослужбовців строкової військової служби та громадян призовного віку, які не проходили строкову військову службу, в разі розірвання контракту направляються для проходження строкової військової служби, якщо вони не вислужили встановлені строки строкової військової служби, за винятком випадків, передбачених підпунктами "б", "г", "д" чи "ж" пункту 1 частини п'ятої статті 26 цього Закону.

(Частина шоста статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#))

7. Для громадян України, які призвані на військову службу, встановлюються такі строки військової служби в календарному обчисленні: для осіб офіцерського складу, які проходять військову службу за призовом, - до 18 місяців;

(Абзац другий частини сьомої статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1769-VIII від 06.12.2016](#))

для військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, - до закінчення особливого періоду або до оголошення рішення про демобілізацію.

(Частина сьома статті 23 в редакції Закону [№ 1634-VII від 12.08.2014](#))

8. До строку військової служби не зараховується час відбування військовослужбовцями покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні.

(Статтю 23 доповнено частиною згідно із Законом [№ 589-VII від 19.09.2013](#))

9. Під час дії особливого періоду:

(Абзац перший частини дев'ятої статті 23 в редакції Закону [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#))

1) для військовослужбовців, у яких закінчився строк військової служби, встановлений цією статтею, військова служба продовжується понад встановлені строки:

у період з моменту оголошення мобілізації до часу введення воєнного стану (настання воєнного часу) - до термінів, визначених рішенням Президента України, крім випадків, визначених пунктами "б", "в", "г" частини другої, пунктами "б", "в", "г", "д", "е" частини третьої статті 26 цього Закону;

(Абзац другий пункту 1 частини дев'ятої статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#))

з моменту введення воєнного стану (настання воєнного часу) - до оголошення демобілізації, крім випадків, визначених пунктами "б", "в", "г" частини другої, пунктами "б", "в", "г", "д", "е" частини третьої статті 26 цього Закону;

(Абзац третій пункту 1 частини дев'ятої статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#))

2) для військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, дія контракту продовжується понад встановлені строки: з моменту оголошення мобілізації - протягом строку її проведення, який визначається рішенням Президента України, крім випадків, визначених пунктом 3 частини п'ятої статті 26 цього Закону;

(Абзац другий пункту 2 частини дев'ятої статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#))

з моменту введення воєнного стану - до оголошення демобілізації, крім випадків, визначених пунктом 3 частини п'ятої статті 26 цього Закону;

(Абзац третій пункту 2 частини дев'ятої статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#)) (Пункт 2 частини дев'ятої статті 23 в редакції Законів [№ 711-VIII від 06.10.2015](#), [№ 1769-VIII від 06.12.2016](#))

3) в особливий період (крім проведення мобілізації та введення воєнного стану) для військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом та строк контракту яких закінчився, військова служба може бути продовжена за новими контрактами на строки, визначені частиною четвертою цієї статті, крім випадків, визначених абзацом другим частини третьої цієї статті.

(Частина дев'ятої статті 23 доповнено пунктом 3 згідно із Законом [№ 1769-VIII від 06.12.2016](#)) (Статтю 23 доповнено частиною згідно із Законом [№ 589-VII від 19.09.2013](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1275-VII від 20.05.2014](#); в редакції Закону [№ 259-VIII від 18.03.2015](#))

10. Для потреб Збройних Сил України та інших військових формувань (крім Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України та Служби зовнішньої розвідки України) військовослужбовцям військової служби за контрактом з числа громадян України, які під час проходження військової служби були визнані військово-лікарськими комісіями непридатними до військової служби за станом здоров'я за наслідками захворювань, поранень (травм, контузій, каліцтв), одержаних під час виконання обов'язків військової служби, що призвело до встановлення їм інвалідності, часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності (крім розумових, сенсорних, психологічних вад, розладів психіки, поведінки та інших захворювань, визначених Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями), за їх зверненням може бути продовжено військову службу до закінчення строку контракту з можливістю укладення нового контракту, але не більше ніж до досягнення граничного віку перебування на військовій службі.

Порядок продовження військової служби (дії контракту) таким військовослужбовцям визначається відповідними положеннями про проходження громадянами України військової служби та іншими нормативно-правовими актами Міністерства оборони України, інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями, якщо інше не передбачено законом.

Перелік посад, що можуть бути заміщені такими військовослужбовцями, визначається Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

(Статтю 23 доповнено частиною десятою згідно із Законом [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#))

Стаття 24. Початок, призупинення і закінчення проходження військової служби. Час та місце виконання обов'язків військової служби (Назва статті 24 в редакції Закону [№ 161-IX від 03.10.2019](#))

1. Початком проходження військової служби вважається:

1) день відправлення у військову частину з обласного збірного пункту - для громадян, призваних на строкову військову службу;

(Пункт 1 частини першої статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 589-VII від 19.09.2013](#), [№ 1169-VII від 27.03.2014](#), [№ 1275-VII від 20.05.2014](#))

2) день зарахування до списків особового складу військової частини (військового закладу освіти, установи тощо) - для громадян, прийнятих на військову службу за контрактом, у тому числі військовозобов'язаних, які проходять збори, та резервістів під час мобілізації;

(Пункт 2 частини першої статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1169-VII від 27.03.2014](#))

3) день призначення на посаду курсанта вищого військового закладу освіти, військового навчального підрозділу закладу вищої освіти - для громадян, які не проходили військову службу, та військовозобов'язаних;

4) день відправлення у військову частину з районного (міського) військового комісаріату - для громадян, призваних на військову службу під час мобілізації, на особливий період, та на військову службу за призовом осіб офіцерського складу.

(Частина першу статті 24 доповнено пунктом 4 згідно із Законом [№ 1275-VII від 20.05.2014](#))

2. Військова служба призупиняється для військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця служби, дезертирували із Збройних Сил України та інших військових формувань або добровільно здалися в полон, якщо інше не визначено законодавством.

Початком призупинення військової служби є день внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань на підставі

заяви, повідомлення командира (начальника) військової частини про вчинене кримінальне правопорушення, поданих відповідно до частини четвертої статті 85 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України.

Військовослужбовці, військову службу яких призупинено, звільнюються з посад та вважаються такими, що не виконують (не несуть) обов'язків військової служби. Контракт про проходження військової служби, а також виплата грошового та здійснення продовольчого, речового, інших видів забезпечення таким військовослужбовцям призупиняються.

Час призупинення військової служби військовослужбовцям не зараховується до строку військової служби, вислуги у військовому званні та до вислуги років для виплати надбавки за вислугу років і призначення пенсії. На них не поширюються пільги та соціальні гарантії, встановлені законодавством для військовослужбовців.

Військовослужбовці, військову службу яким призупинено, не входять до чисельності Збройних Сил України та інших військових формувань. Військовослужбовці, військову службу яким призупинено та стосовно яких обвинувальні вироки суду набрали законної сили, підлягають звільненню з військової служби відповідно до пункту "г" частини другої, пункту "г" частини третьої, підпункту "д" пункту 1, підпункту "в" пункту 2 частини четвертої, підпунктів "е" пунктів 1 і 2, підпункту "в" пункту 3 частини п'ятої та підпункту "е" пункту 1, підпункту "д" пункту 2, підпункту "в" пункту 3 частини шостої статті 26 цього Закону, крім військовослужбовців, яким вироком суду визначено міру покарання у виді службового обмеження, арешту з відбуттям на гауптвахті або триманням у дисциплінарному батальйоні.

Військовослужбовці, яким призначено кримінальне покарання у вигляді штрафу, яких звільнено від кримінальної відповідальності на підставах, передбачених статтями [47](#), [48](#), [49 Кримінального кодексу України](#), а також яких звільнено від відбування покарання на підставі амністії, підлягають звільненню з військової служби відповідно до підпункту "г" пункту 1 частини четвертої, підпунктів "д" пунктів 1 та 2 частини п'ятої та підпункту "д" пункту 1, підпункту "г" пункту 2 частини шостої статті 26 цього Закону.

Для військовослужбовців, стосовно яких судом винесено виправдувальний вирок, що набрав законної сили, або стосовно яких закрито кримінальне провадження відповідно до пунктів 1, 2, 3 частини першої [статті 284 Кримінального процесуального кодексу України](#), військова служба та дія контракту продовжується. У такому разі строк призупинення військової служби зараховується до вислуги років для виплати надбавки за вислугу років і призначення пенсії, а також до строку вислуги років для присвоєння чергового військового звання, та поновлюються пільги та соціальні гарантії, встановлені законодавством для військовослужбовців.

За весь час необґрунтованого призупинення військової служби таким військовослужбовцям виплачується недоотримане грошове та здійснюються недоотримане продовольче, речове та інші види забезпечення.

Порядок призупинення та продовження військової служби визначається положеннями про проходження військової служби.

(Статтю 24 після частини першої доповнено новою частиною згідно із Законом [N 161-IX від 03.10.2019](#). У зв'язку з цим частини другу і третю вважати відповідно частинами третьою і четвертою)

2. Закінчення проходження військової служби вважається день виключення військовослужбовця зі списків особового складу військової частини (військового закладу освіти, установи тощо) у порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби громадянами України.

3. Військовослужбовці вважаються такими, що виконують обов'язки військової служби:

- 1) на території військової частини або в іншому місці роботи (занять) протягом робочого (навчального) часу, включаючи перерви, встановлені розпорядком (розкладом занять);
- 2) на шляху прямування на службу або зі служби, під час службових поїздок, повернення до місця служби;
- 3) поза військовою частиною, якщо перебування там відповідає обов'язкам військовослужбовця або його було направлено туди за наказом відповідного командира (начальника);
- 4) під час виконання державних обов'язків, у тому числі у випадках, якщо ці обов'язки не були пов'язані з військовою службою;
- 5) під час виконання обов'язку з урятування людського життя, охорони державної власності, підтримання військової дисципліни та охорони правопорядку.

Із списків особового складу військової частини (військового закладу освіти, установи тощо) військовослужбовець не виключається та контракт не припиняється (не розривається) у разі:

- перебування на лікуванні;
- захоплення в полон або заручником, а також інтернування у нейтральну державу;
- безвісної відсутності - до визнання його в установленому порядку безвісно відсутнім або оголошення померлим;
- настання інших випадків, визначених законодавством.

Загиблий (померлий) військовослужбовець виключається із списків особового складу військової частини (військового закладу освіти, установи тощо) з наступного після загибелі (смерті) дня, військовослужбовець, визнаний у встановленому законом порядку безвісно відсутнім або оголошений померлим, - з дня набрання законної сили рішенням суду.

(Частину третю статті 24 доповнено абзацами сьомим - дванадцятим згідно із Законом [N 161-IX від 03.10.2019](#))

[Стаття 25](#). Підготовка громадян України для проходження військової служби на посадах осіб рядового, сержантського і старшинського та офіцерського складу

(Назва статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 3353-VI від 12.05.2011](#))

1. Підготовка громадян України для проходження військової служби на посадах осіб офіцерського складу проводиться у вищих військових закладах освіти та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти. У них здійснюється навчання курсантів, слухачів, студентів, ад'юнктів і докторантів.

Підготовка громадян України, прийнятих на військову службу за контрактом, може здійснюватися у вищих військових закладах освіти, навчальних частинах (центрах), військових частинах шляхом навчання на спеціальних курсах підготовки. Порядок та умови направлення, проходження військової служби громадянами України під час такої підготовки визначаються положеннями про проходження військової служби громадянами України.

(Частину першу статті 25 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 3353-VI від 12.05.2011](#); в редакції Закону [№ 1634-VII від 12.08.2014](#))

2. Порядок проведення підготовки громадян України для проходження військової служби на посадах осіб рядового, сержантського і старшинського та офіцерського складу встановлюється Міністерством оборони України, іншими центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані ці заклади освіти, спільно з центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

(Частина друга статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 3353-VI від 12.05.2011](#))

3. Зарахування громадян України до вищих військових закладів освіти та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти проводиться на добровільних засадах відповідно до особистих заяв після успішного складення вступних іспитів та відповідних випробувань.

4. Громадяни України, які в установленому порядку зараховані до вищих військових закладів освіти або військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти для здобуття певних освітніх рівнів і не мають звань офіцерського складу, вважаються курсантами, а ті, що мають такі звання, - слухачами.

(Частина четверта статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 161-IX від 03.10.2019](#))

5. З громадянами України - курсантами вищого військового закладу освіти, військового навчального підрозділу закладу вищої освіти укладається контракт про проходження військової служби (навчання) на строки, передбачені абзацом четвертим частини другої статті 23 цього Закону.. Контракт про проходження військової служби на посадах осіб сержантського і старшинського або офіцерського складу після

закінчення навчання укладається між громадянином та державою, від імені якої виступає уповноважений орган військового управління Збройних Сил України або іншого військового формування, для потреб якого він проходить підготовку, на строк, передбачений абзацами третім і шостим частини другої статті 23 цього Закону.

(Частина п'ята статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 3353-VI від 12.05.2011](#), [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#))

6. Установлення правових відносин між курсантами, яким не виповнилося 18 років, і державою здійснюється відповідно до вимог [Цивільного кодексу України](#). Порядок проходження ними військової служби (навчання) встановлюється положеннями про проходження військової служби громадянами України та іншими нормативно-правовими актами України.

7. Курсанти з числа військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, після зарахування до вищого військового закладу освіти або військового навчального підрозділу закладу вищої освіти укладають новий контракт про проходження військової служби (навчання) на строки, передбачені абзацом четвертим частини другої статті 23 цього Закону.

8. Курсантам, які не мали військового звання до зарахування до вищого військового закладу освіти або військового навчального підрозділу закладу вищої освіти, присвоюється військове звання рядового складу. За військовослужбовцями та військовозобов'язаними зберігаються військові звання, які вони отримали під час проходження військової служби.

9. Військові звання випускникам вищих військових закладів освіти та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти присвоюються в порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби громадянами України.

10. Курсанти в разі дострокового розірвання контракту через небажання продовжувати навчання або через недисциплінованість, систематичне невиконання умов контракту військовослужбовцем, невиконання освітньої програми (індивідуального навчального плану - за його наявності) та в разі відмови від подальшого проходження військової служби на посадах осіб офіцерського складу після закінчення закладу вищої освіти, а також особи офіцерського складу, які звільняються з військової служби протягом п'яти років (десяти років - для осіб офіцерського складу, які оволоділи спеціальностями льотного складу авіації) після закінчення вищого військового закладу освіти або військового навчального підрозділу закладу вищої освіти відповідно до підпунктів "д", "е", "є", "з", "и" пункту 1 та підпунктів "д", "е", "є", "ж", "з" пункту 2 частини п'ятої статті 26 цього Закону, відшкодовують Міністерству оборони України та іншим центральним органам виконавчої влади, яким підпорядковані ці заклади освіти, витрати, пов'язані з їх утриманням у закладі вищої освіти, відповідно до [порядку](#) і умов, встановлених Кабінетом Міністрів України. У разі відмови від добровільного відшкодування витрат таке відшкодування здійснюється у судовому порядку. (Частина десята статті 25 в редакції Закону [№ 267-VI від 11.04.2008](#); із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 224-VII від 14.05.2013](#), [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#), [N 161-IX від 03.10.2019](#))

11. Курсанти чоловічої статі, відрahовані з вищих військових закладів освіти та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти (за винятком випадків, передбачених підпунктами "б", "г", "и" чи "ж" пункту 1 та підпунктами "б", "г" чи "и" пункту 2 частини п'ятої статті 26 цього Закону), направляються у військові частини для подальшого проходження військової служби, якщо вони не виступили встановленого строку строкової військової служби. При цьому у строк військової служби військовослужбовцям зараховується тривалість:

(Абзац перший частини одинадцятої статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 161-IX від 03.10.2019](#))

строкової військової служби до вступу у вищі військові заклади освіти та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти; військової служби за контрактом до вступу у вищі військові заклади освіти та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти; військової служби під час навчання у вищих військових закладах освіти та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти із розрахунку два місяці служби (навчання) за контрактом - за один місяць строкової військової служби.

(Частина одинадцята статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#))

12. Курсанти чоловічої статі, відрahовані з вищих військових закладів освіти та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти відповідно до підпунктів "б", "г", "и" чи "ж" пункту 1 частини п'ятої статті 26 цього Закону, направляються у районні (міські) військові комісаріати за місцем проживання для взяття на військовий облік.

(Частина дванадцята статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#))

13. Курсанти жіночої статі, відрahовані з вищих військових закладів освіти та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, звільняються з військової служби, якщо вони:

не мають військово-облікової спеціальності, - без взяття на військовий облік;

мають військово-облікову спеціальність, - з направленням у районні (міські) військові комісаріати за місцем проживання для взяття на військовий облік.

[Стаття 26](#). Звільнення з військової служби

1. Звільнення військовослужбовців з військової служби здійснюється:

а) у запас, якщо військовослужбовці не досягли граничного віку перебування в запасі і за станом здоров'я придатні до військової служби; б) у відставку, якщо військовослужбовці досягли граничного віку перебування в запасі та у військовому резерві або визнані військово-лікарськими комісіями непридатними за станом здоров'я до військової служби з виключенням з військового обліку.

2. Військовослужбовці строкової військової служби звільняються із служби на підставах:

а) у зв'язку із закінченням встановлених строків військової служби - у строки, визначені Указом Президента України;

б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби;

в) за сімейними обставинами - у разі виникнення у них права на відстрочку чи звільнення внаслідок зміни сімейних обставин.

Військовослужбовці, які мають право на звільнення зі служби за цією підставою, можуть його не використовувати;

г) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі.

3. Військовослужбовці, які проходять військову службу за призовом осіб офіцерського складу, звільняються із служби на підставах:

а) у зв'язку із закінченням встановлених строків військової служби;

б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність або обмежену придатність до військової служби;

в) через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

г) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі або позбавлення військового звання;

г) у зв'язку з позбавленням військового звання у дисциплінарному порядку;

д) у зв'язку з настанням особливого періоду та небажанням продовжувати військову службу військовослужбовцем-жінкою, яка має дитину (дітей) віком до 18 років;

е) у зв'язку з припиненням громадянства України.

4. Військовослужбовці, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, звільняються з військової служби на підставах:

1) під час дії особливого періоду (крім періоду дії воєнного стану):

а) у строки, визначені Указом Президента України;

б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби в мирний час або обмежену придатність у воєнний час, за винятком випадків, визначених положеннями про проходження громадянами України військової служби;

в) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;

г) через такі сімейні обставини або інші поважні причини (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу):
військовослужбовці-жінки, які мають дитину (дітей) віком до 18 років;
виховання матір'ю (батьком) - військовослужбовцем, яка (який) не перебуває у шлюбі, дитини або кількох дітей віком до 18 років, які з нею (з ним) проживають, без батька (матері);
утримання військовослужбовцем повнолітньої дитини віком до 23 років, яка є особою з інвалідністю I чи II групи;
утримання військовослужбовцем дитини з інвалідністю, яка має будь-які види порушень функцій організму III-IV ступеня їх вираження та обмеження життєдіяльності будь-якої категорії II-III ступеня їх вираження відповідно до критеріїв встановлення інвалідності дітям, затверджених Кабінетом Міністрів України, або дитини з інвалідністю, яка має функціональні порушення в організмі та обмеження життєдіяльності, які відповідають критеріям для встановлення I чи II групи інвалідності для повнолітньої особи згідно з порядком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;
необхідність постійного стороннього догляду за хворою дружиною (чоловіком), дитиною, а також батьками своїми чи дружиною (чоловіком), що підтверджується відповідним медичним висновком медико-соціальної експертної комісії для осіб віком понад 18 років чи лікарсько-консультативної комісії для осіб до 18 років;
наявність у військовослужбовця трьох і більше дітей віком до 18 років;
утримання військовослужбовцем дитини з інвалідністю підгрупи А віком до 18 років;

г) через службу невідповідність;

д) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі або позбавлення військового звання;

е) у зв'язку з позбавленням військового звання у дисциплінарному порядку;

2) під час воєнного стану:

а) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;

б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби з виключенням з військового обліку;

в) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі або позбавлення військового звання.

5. Контракт припиняється (розривається), а військовослужбовці, які проходять військову службу за контрактом, звільняються з військової служби на підставах:

1) у мирний час:

а) у зв'язку із закінченням строку контракту;

б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби або обмежену придатність до військової служби, за винятком випадків, визначених положеннями про проходження громадянами України військової служби;

в) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;

г) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів - у разі неможливості їх використання на службі;

г) через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

д) через службу невідповідність;

е) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі, позбавлення військового звання чи позбавлення права займати певні посади;

е) у зв'язку з позбавленням військового звання у дисциплінарному порядку;

ж) у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту командуванням (за бажанням військовослужбовця);

з) у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем;

и) у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням, яким військовослужбовця притягнуто до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення та накладено стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

і) у зв'язку з неможливістю призначення на іншу посаду у разі прямого підпорядкування близькій особі;

ї) у зв'язку із встановленням за результатами спеціальної перевірки відомостей, які не відповідають установленим законодавством вимогам для зайняття посади;

й) у зв'язку із застосуванням заборони, передбаченої частинами третьою або четвертою статті 1 Закону України "Про очищення влади" ;

к) у зв'язку із закінченням особливого періоду або оголошенням демобілізації та небажанням продовжувати військову службу за новим контрактом військовослужбовцями, які проходили військову службу за контрактом, укладеним на умовах, передбачених абзацом другим частини третьої статті 23 цього Закону;

л) у зв'язку з припиненням громадянства України;

м) як такі, що не пройшли встановлений випробувальний строк, визначений частиною першою статті 21-2 цього Закону;

2) під час дії особливого періоду (крім періодів з моменту оголошення мобілізації - протягом строку її проведення, який визначається рішенням Президента України, та з моменту введення воєнного стану - до оголошення демобілізації):

а) у зв'язку із закінченням строку контракту;

б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби в мирний час або обмежену придатність у воєнний час, за винятком випадків, визначених положеннями про проходження громадянами України військової служби;

в) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;

г) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів - у разі неможливості їх використання на службі;

г) через такі сімейні обставини або інші поважні причини (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу):
військовослужбовці-жінки, які мають дитину (дітей) віком до 18 років;

виховання матір'ю (батьком) - військовослужбовцем, яка (який) не перебуває у шлюбі, дитини або кількох дітей віком до 18 років, які з нею (з ним) проживають, без батька (матері);

утримання військовослужбовцем повнолітньої дитини віком до 23 років, яка є особою з інвалідністю I чи II групи;

утримання військовослужбовцем дитини з інвалідністю, яка має будь-які види порушень функцій організму III-IV ступеня їх вираження та обмеження життєдіяльності будь-якої категорії II-III ступеня їх вираження відповідно до критеріїв встановлення інвалідності дітям, затверджених Кабінетом Міністрів України, або дитини з інвалідністю, яка має функціональні порушення в організмі та обмеження життєдіяльності, які відповідають критеріям для встановлення I чи II групи інвалідності для повнолітньої особи згідно з порядком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;

необхідність постійного стороннього догляду за хворою дружиною (чоловіком), дитиною, а також батьками своїми чи дружиною (чоловіком), що підтверджується відповідним медичним висновком медико-соціальної експертної комісії для осіб віком понад 18 років чи лікарсько-консультативної комісії для осіб до 18 років;

наявність у військовослужбовця трьох і більше дітей віком до 18 років;

утримання військовослужбовцем дитини з інвалідністю підгрупи А віком до 18 років;

- д) через службу невідповідність;
- е) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі, позбавлення військового звання чи позбавлення права займати певні посади;
- є) у зв'язку з позбавленням військового звання у дисциплінарному порядку;
- ж) у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем;
- з) у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням, яким військовослужбовця притягнуто до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення та накладено стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;
- и) у зв'язку з неможливістю призначення на іншу посаду у разі прямого підпорядкування близькій особі;
- і) у зв'язку із застосуванням заборони, передбаченої частинами третьою або четвертою статті 1 Закону України "[Про очищення влади](#)";
- ї) як такі, що не пройшли встановлений випробувальний строк, визначений частиною першою статті 21-2 цього Закону;
- й) які уклали контракт на строк до закінчення особливого періоду або до оголошення рішення про демобілізацію та виступили не менше 24 місяців військової служби за контрактом, якщо вони не висловили бажання продовжувати військову службу під час особливого періоду. Звільнення з військової служби військовослужбовців, які набули право на звільнення зі служби за цією підставою (за бажанням військовослужбовців), здійснюється у строки, визначені центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями, але не пізніше трьох місяців з дня набуття такого права, а тих, хто на час набуття права на звільнення зі служби виконують завдання в інтересах оборони України під час дії особливого періоду, беруть безпосередню участь у веденні воєнних (бойових) дій, у тому числі на території проведення антитерористичної операції, а також у районах здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії держави, що формально чи фактично є учасником воєнних дій проти України, - протягом трьох місяців з дня завершення виконання таких завдань;
- к) які проходять військову службу за контрактом, дію якого продовжено понад встановлені строки на період до закінчення особливого періоду або до оголошення демобілізації, та які виступили не менше 18 місяців з дати продовження дії контракту, якщо вони не висловили бажання продовжувати військову службу під час особливого періоду. Звільнення з військової служби військовослужбовців, які набули право на звільнення зі служби за цією підставою (за бажанням військовослужбовців), здійснюється у строки, визначені в абзаці другому підпункту "й" цього пункту цієї частини;
- 3) з моменту оголошення мобілізації - протягом строку її проведення, який визначається рішенням Президента України, та з моменту введення воєнного стану - до оголошення демобілізації:
 - а) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;
 - б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби з виключенням з військового обліку;
 - в) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі або позбавлення військового звання.
- 6. Військовослужбовці, які проходять кадрову військову службу, звільняються з військової служби на підставах:
 - 1) у мирний час:
 - а) за власним бажанням;
 - б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність або обмежену придатність до військової служби;
 - в) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;
 - г) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів - у разі неможливості їх використання на службі;
 - г) через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;
 - д) через службу невідповідність;
 - е) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі, позбавлення військового звання чи позбавлення права займати певні посади;
 - є) у зв'язку з позбавленням військового звання у дисциплінарному порядку;
 - ж) у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням, яким військовослужбовця притягнуто до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення та накладено стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;
 - з) у зв'язку з неможливістю призначення на іншу посаду у разі прямого підпорядкування близькій особі;
 - и) у зв'язку із застосуванням заборони, передбаченої частинами третьою або четвертою статті 1 Закону України "[Про очищення влади](#)";
 - і) у зв'язку із припиненням громадянства України;
 - 2) під час дії особливого періоду (крім періодів з моменту оголошення мобілізації - протягом строку її проведення, який визначається рішенням Президента України, та з моменту введення воєнного стану - до оголошення демобілізації):
 - а) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби в мирний час або обмежену придатність у воєнний час;
 - б) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;
 - в) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів - у разі неможливості їх використання на службі;
 - г) через такі сімейні обставини або інші поважні причини (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу):
 - військовослужбовці-жінки, які мають дитину (дітей) віком до 18 років;
 - виховання матір'ю (батьком) - військовослужбовцем, яка (який) не перебуває у шлюбі, дитини або кількох дітей віком до 18 років, які з нею (з ним) проживають, без батька (матері);
 - утримання військовослужбовцем повнолітньої дитини віком до 23 років, яка є особою з інвалідністю І чи II групи;
 - утримання військовослужбовцем дитини з інвалідністю, яка має будь-які види порушень функцій організму III-IV ступеня їх вираження та обмеження життєдіяльності будь-якої категорії II-III ступеня їх вираження відповідно до критеріїв встановлення інвалідності дітям, затверджених Кабінетом Міністрів України, або дитини з інвалідністю, яка має функціональні порушення в організмі та обмеження життєдіяльності, які відповідають критеріям для встановлення І чи II групи інвалідності для повнолітньої особи згідно з порядком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;
 - необхідність постійного стороннього догляду за хворою дружиною (чоловіком), дитиною, а також батьками своїми чи дружиною (чоловіком), що підтверджується відповідним медичним висновком медико-соціальної експертної комісії для осіб віком понад 18 років чи лікарсько-консультативної комісії для осіб до 18 років;
 - наявність у військовослужбовця трьох і більше дітей віком до 18 років;
 - утримання військовослужбовцем дитини з інвалідністю підгрупи А віком до 18 років;
 - г) через службу невідповідність;
 - д) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі, позбавлення військового звання чи позбавлення права займати певні посади;
 - е) у зв'язку з позбавленням військового звання у дисциплінарному порядку;

- є) у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням, яким військовослужбовця притягнуто до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення та накладено стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;
- ж) у зв'язку з неможливістю призначення на іншу посаду у разі прямого підпорядкування близькій особі;
- з) у зв'язку із застосуванням заборони, передбаченої частинами третьою або четвертою статті 1 Закону України "Про очищення влади" ;
- 3) з моменту оголошення мобілізації - протягом строку її проведення, який визначається рішенням Президента України, та з моменту введення воєнного стану - до оголошення демобілізації:
- а) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;
- б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби з виключенням з військового обліку;
- в) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі.
- Примітка. Терміни "пряме підпорядкування", "близька особа" вживаються у значенні, наведеному в Законі України "Про запобігання корупції".

7. Звільнення військовослужбовців з військової служби здійснюється в порядку, передбаченому положеннями про проходження військової служби громадянами України.
8. У разі потреби військовослужбовці строкової військової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу, які виступили встановлені строки, можуть бути відповідно до Указу Президента України затримані на службі на строк до шести місяців.
9. Військовослужбовці, звільнені із строкової військової служби в запас або у відставку, забезпечуються відповідним обмундируванням за переліком, установленим Міністерством оборони України, проїзними документами до місця проживання, харчуванням на час перебування в дорозі, грошовою допомогою в розмірі, встановленому Кабінетом Міністрів України. Військовослужбовці строкової військової служби за їх бажанням можуть бути звільнені в запас у власному цивільному одязі.
10. Військовослужбовці, які набули права на пенсію за вислугу років, а також ті, що є ветеранами війни або учасниками ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС і до досягнення встановленого граничного віку їх перебування на військовій службі залишилися п'ять і менше років, на їх прохання можуть бути звільнені з військової служби з підстав, передбачених підпунктами "в" пунктів 1 частин п'ятої та шостої цієї статті.

11. Особи, звільнені з військової служби, зобов'язані у п'ятиденний строк прибути до районних (міських) військових комісаріатів (військовозобов'язані Служби безпеки України - до Центрального управління або регіональних органів Служби безпеки України, військовозобов'язані Служби зовнішньої розвідки України - до відповідного підрозділу Служби зовнішньої розвідки України) для взяття на військовий облік.

(Стаття 26 в редакції Закону [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#), із змінами, внесеними згідно із Законом [N 161-IX від 03.10.2019](#))

Глава V

ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ У ВІЙСЬКОВОМУ РЕЗЕРВІ. ВИКОНАННЯ ВІЙСЬКОВОГО ОBOB'ЯЗКУ В ЗАПАСІ

(Назва глави V в редакції Закону [№ 1127-VII від 17.03.2014](#))

[Стаття 26-1](#). Проходження служби у військовому резерві

1. Громадяни України (крім тих, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації) в добровільному порядку можуть бути прийняті на службу у військовому резерві Збройних Сил України та інших військових формувань. Для цього вони мають пройти професійно-психологічний відбір, за станом здоров'я бути придатними до служби у військовому резерві та відповідати встановленим вимогам проходження служби у військовому резерві.
2. З особою, яка відповідає вимогам, зазначеним у частині першій цієї статті, укладається контракт про проходження служби у військовому резерві відповідно Збройних Сил України або інших військових формувань.
3. Резервісти, які проходять службу у військовому резерві, у разі закінчення строку контракту можуть укласти новий контракт про проходження служби у військовому резерві.
4. Особливості проходження служби у військовому резерві, в тому числі виконання резервістами обов'язків служби у військовому резерві, визначаються цим Законом та відповідними положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві.
5. Резервісти не належать до зайнятого населення в Україні і мають право відповідно до законодавства про зайнятість населення бути визнаними безробітними та зареєстрованими у державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, готові та здатні приступити до підходящої роботи.
6. Служба у військовому резерві запроваджується з метою планомірної підготовки резервістів для комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань особовим складом у мирний та воєнний час шляхом набуття та підтримання на належному рівні вмінь і навичок за військово-обліковою спеціальністю.
7. Програми підготовки резервістів Збройних Сил України, порядок та обсяги підготовки за військово-обліковими спеціальностями, час та строки проведення підготовки визначаються Генеральним штабом Збройних Сил України, а в інших військових формуваннях - їх керівниками за погодженням з Генеральним штабом Збройних Сил України.
8. Фінансове і матеріальне забезпечення заходів, пов'язаних з проходженням служби у військовому резерві, здійснюється за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями. [Порядок і розміри грошового забезпечення](#) та заохочення військовозобов'язаних і резервістів визначаються Кабінетом Міністрів України, Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

(Главу V доповнено статтею 26-1 згідно із Законом [№ 1127-VII від 17.03.2014](#))

[Стаття 26-2](#). Проходження служби у військовому резерві в особливий період

1. В особливий період на службу у військовому оперативному резерві першої черги в обов'язковому порядку зараховуються особи, звільнені з військової служби, які за своїми професійно-психологічними характеристиками і станом здоров'я придатні до служби у військовому резерві та відповідають встановленим вимогам проходження служби у військовому резерві.
- (Частина перша статті 26-2 в редакції Закону [№ 1769-VIII від 06.12.2016](#))
2. Контракт про проходження громадянином України служби у військовому резерві Збройних Сил України або інших військових формувань не може бути припинений (розірваний) в особливий період, а громадянин, який його уклав та зарахований до військового оперативного резерву першої черги, продовжує службу у військовому резерві Збройних Сил України або інших військових формувань на умовах, визначених законодавством, до завершення особливого періоду.
3. Після завершення особливого періоду громадяни, які проходили службу у військовому оперативному резерві першої черги, мають право в добровільному порядку укласти контракт на проходження служби у військовому резерві на умовах, визначених цим Законом.

(Закон доповнено статтею 26-2 згідно із Законом [№ 265-VIII від 19.03.2015](#))

[Стаття 27](#). Зарахування в запас. Категорії запасу

1. У запас Збройних Сил України та інших військових формувань зараховуються громадяни України, які придатні за станом здоров'я до проходження військової служби в мирний або воєнний час і не досягли граничного віку перебування в запасі. Вони перебувають на військовому обліку в районних (міських) військових комісаріатах та відповідних органах інших військових формувань.

2. Запас військовозобов'язаних поділяється на першу і другу категорії.
3. До запасу першої категорії належать військовозобов'язані, які проходили військову службу та здобули під час її проходження військово-облікову спеціальність.
4. До запасу другої категорії належать військовозобов'язані, які не здобули військово-облікової спеціальності під час проходження військової служби або не проходили військової служби.
(Частина четверта статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2523-VIII від 06.09.2018](#))
5. Військовозобов'язані, зараховані до запасу другої категорії, у разі здобуття під час перебування в запасі або служби у військовому резерві військово-облікової спеціальності переводяться до запасу першої категорії.
(Частина п'ята статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2523-VIII від 06.09.2018](#)) (Стаття 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1834-VI від 21.01.2010](#); в редакції Закону [№ 1127-VII від 17.03.2014](#))
Стаття 28. Розряди запасу та граничний вік перебування військовозобов'язаних у запасі
 1. Запас військовозобов'язаних поділяється на два розряди, що встановлюються залежно від віку військовозобов'язаних.
 2. Військовозобов'язані, які перебувають у запасі та мають військові звання рядового, сержантського і старшинського складу, поділяються на розряди за віком:
 - 1) перший розряд - до 35 років;
 - 2) другий розряд - до 60 років.(Пункт 2 частини другої статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1604-VII від 22.07.2014](#)) (Частина друга статті 28 в редакції Закону [№ 1169-VII від 27.03.2014](#))
 3. Особи офіцерського складу, які перебувають у запасі, поділяються на розряди за віком:
 - 1) перший розряд:
молодший офіцерський склад - до 45 років;
старший офіцерський склад:
майор (капітан 3 рангу), підполковник (капітан 2 рангу) - до 50 років;
полковник (капітан 1 рангу) - до 55 років;
вищий офіцерський склад - до 60 років;
 - 2) другий розряд:
молодший та старший офіцерський склад - до 60 років;
вищий офіцерський склад - до 65 років.(Пункт 2 частини третьої статті 28 в редакції Закону [№ 1604-VII від 22.07.2014](#)) (Частина третя статті 28 в редакції Закону [№ 1169-VII від 27.03.2014](#))
 4. Граничний вік перебування в запасі другого розряду є граничним віком перебування в запасі та у військовому резерві.
(Частина п'ята статті 28 виключено на підставі Закону [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#))
Стаття 29. Проходження зборів військовозобов'язаними та резервістами
 1. Військовозобов'язані призиваються на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори. Резервісти проходять підготовку та збори відповідно до програм у порядку, встановленому положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві. Про початок та закінчення зборів військовозобов'язаних та резервістів видається відповідний наказ командира військової частини.
Чисельність військовозобов'язаних, які підлягають призову на навчальні збори, щорічно визначається Міністерством оборони України в межах бюджетних асигнувань на оборону.
(Частина першу статті 29 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 1835-VI від 21.01.2010](#)) (Частина перша статті 29 в редакції Закону [№ 1834-VI від 21.01.2010](#))
 2. Права та обов'язки військовозобов'язаних під час проходження зборів та резервістів під час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві встановлюються цим Законом, іншими нормативно-правовими актами. На військовозобов'язаних та резервістів поширюється дія статутів Збройних Сил України.
(Частина друга статті 29 в редакції Закону [№ 1834-VI від 21.01.2010](#))
 3. Військовозобов'язані (крім резервістів) можуть бути призвані районними (міськими) військовими комісаріатами на навчальні збори до п'яти разів строком до двох місяців кожного разу.
(Частина третя статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1834-VI від 21.01.2010](#); в редакції Закону [№ 1275-VII від 20.05.2014](#))
 4. Час і строки проведення навчальних зборів військовозобов'язаних та резервістів визначаються Генеральним штабом Збройних Сил України та органами управління іншими військовими формуваннями відповідно до цього Закону.
(Частина четверта статті 29 в редакції Законів [№ 1834-VI від 21.01.2010](#), [№ 1835-VI від 21.01.2010](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1127-VII від 17.03.2014](#))
 5. Військовозобов'язані (крім резервістів) у період між навчальними зборами можуть залучатися за планом Генерального штабу Збройних Сил України та органів управління іншими військовими формуваннями за погодженням з Генеральним штабом Збройних Сил України до перевірочних зборів строком до 15 днів як без відриву від виробництва, так і з відривом.
(Частина п'ята статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1834-VI від 21.01.2010](#); в редакції Закону [№ 1835-VI від 21.01.2010](#))
 6. Загальний строк зборів під час перебування військовозобов'язаних (крім резервістів) у запасі не може перевищувати 10 місяців. При цьому час перебування на перевірочних зборах зараховується до загального строку перебування на навчальних зборах.
(Частина шоста статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1834-VI від 21.01.2010](#))
 7. Загальний строк виконання обов'язків служби у військовому резерві не може перевищувати трьох місяців на рік, якщо інше не визначено законом.
(Частина сьома статті 29 в редакції Закону [№ 1127-VII від 17.03.2014](#))
 8. У разі прийняття Президентом України схваленого Верховною Радою України рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошення окремих місцевостей України зонами надзвичайної екологічної ситуації військовозобов'язані можуть призиватися на спеціальні збори на строк не більше двох місяців.
 9. Військовозобов'язані, яким надійшла повістка районного (міського) військового комісаріату (органу Служби безпеки України, відповідного підрозділу Служби зовнішньої розвідки України) на прибуття для призову на збори, зобов'язані прибути в пункт і в строк, зазначені у повістці.
(Абзац перший частини дев'ятої статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 161-IX від 03.10.2019](#))
Керівники підприємств, установ, організацій та закладів освіти незалежно від підпорядкування та форми власності на вимогу військових комісаріатів забезпечують своєчасне прибуття військовозобов'язаних до визначених пунктів збору.
Поважними причинами неприбуття чи несвоечасного прибуття військовозобов'язаного до військового комісаріату для призову на збори в пункт і в строк, установлені військовим комісаріатом, які підтверджені відповідними документами, визнаються перешкоди стихійного характеру, сімейні обставини та інші поважні причини, [перелік](#) яких встановлюється Кабінетом Міністрів України.
(Стаття 29 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 1835-VI від 21.01.2010](#))
 10. Призвані на збори військовозобов'язані та резервісти, які виконують обов'язки служби у військовому резерві, забезпечуються матеріальними засобами в порядку і розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України.

(Частина статті 29 в редакції Закону [№ 1834-VI від 21.01.2010](#))

11. За призваними на збори військовозобов'язаними на весь період зборів та резервістами на весь час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві, включаючи час проїзду до місця їх проведення і назад, зберігаються місце роботи, а також займана посада та середня заробітна плата на підприємстві, в установі, організації незалежно від підпорядкування і форм власності.

(Частина статті 29 в редакції Закону [№ 1834-VI від 21.01.2010](#))

12. Резервістам на весь час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві здійснюються грошові виплати із розрахунку до двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня календарного року, за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

(Абзац перший частини дванадцятої статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1774-VIII від 06.12.2016](#)) (Абзац перший частини дванадцятої статті 29 набирає чинності з 01.01.2015 - див. пункт 1 розділу II Закону [№ 1275-VII від 20.05.2014](#))

[Розміри грошової виплати, грошового забезпечення](#) і заохочення резервістів та порядок їх виплати визначаються Кабінетом Міністрів України.

(Частина дванадцята статті 29 в редакції Закону [№ 1275-VII від 20.05.2014](#))

13. Виплата середньої заробітної плати військовозобов'язаним за весь період зборів та резервістам за час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

(Частина статті 29 в редакції Закону [№ 1834-VI від 21.01.2010](#))

14. Якщо військовозобов'язаний захворів під час зборів і продовжує хворіти після їх закінчення, за ним зберігаються місце роботи і займана посада, а з дня закінчення зборів, у разі тимчасової непрацездатності, замість заробітної плати виплачується допомога по тимчасовій непрацездатності відповідно до закону.

Якщо резервіст захворів під час виконання ним обов'язків служби у військовому резерві і продовжує хворіти після закінчення терміну виконання цих обов'язків, за ним зберігаються місце роботи і займана посада, а з дня закінчення терміну виконання цих обов'язків, у разі тимчасової непрацездатності, замість заробітної плати виплачується допомога по тимчасовій непрацездатності відповідно до закону.

(Частина статті 29 в редакції Закону [№ 1834-VI від 21.01.2010](#))

15. Військовозобов'язаним, які на день призову на збори не працюють, на весь період зборів та резервістам з числа непрацюючих на весь термін виконання ними обов'язків служби у військовому резерві, включаючи час проїзду до військової частини і назад, виплачується грошове забезпечення в розмірі прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

(Частина статті 29 в редакції Закону [№ 1834-VI від 21.01.2010](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1774-VIII від 06.12.2016](#))

[Стаття 30.](#) Звільнення від проходження зборів

1. Від проходження зборів звільняються (крім резервістів):

(Абзац перший частини першої статті 30 в редакції Закону [№ 1834-VI від 21.01.2010](#))

1) працівники Збройних Сил України та інших військових формувань;

2) працівники підприємств, установ і організацій цивільної авіації, які безпосередньо забезпечують перевезення, обслуговування та ремонт повітряних суден і аеродромної техніки;

3) плавучий склад суден морського і річкового транспорту та суден рибної промисловості в період навігації;

4) особи, які працюють у сільському господарстві, а також зайняті на підприємствах з ремонту сільськогосподарської техніки, - в період посівних і збиральних робіт, за винятком перевірочних зборів;

5) науково-педагогічні (педагогічні) працівники закладів вищої, фахової передвищої, професійної (професійно-технічної) та загальної середньої освіти - в період, коли у цих закладах проводяться заняття;

(Пункт 5 частини першої статті 30 в редакції Закону [№ 2745-VIII від 06.06.2019](#))

6) студенти (курсанти невійськових) закладів фахової передвищої та вищої освіти, які навчаються за денною, дуальною і вечірньою формами здобуття освіти - на весь строк навчання, а студенти закладів фахової передвищої та вищої освіти, які навчаються за заочною та екстернатною формою здобуття освіти, а також аспіранти та докторанти - в період екзаменаційних сесій;

(Пункт 6 частини першої статті 30 в редакції Закону [№ 2745-VIII від 06.06.2019](#))

7) вагітні військовозобов'язані-жінки;

(Пункт 7 частини першої статті 30 в редакції Закону [№ 2523-VIII від 06.09.2018](#))

8) особи, звільнені з військової служби, - протягом року після звільнення в запас, за винятком перевірочних зборів;

9) військовозобов'язані, які мають дітей віком до трьох років або трьох і більше дітей віком до 16 років;

10) військовозобов'язані - у зв'язку з депутатською діяльністю;

11) військовозобов'язані, заброньовані за органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями на період мобілізації та воєнний час;

11-1) військовозобов'язані, які уклали контракт про перебування у резерві служби цивільного захисту, - з метою підготовки резерву служби цивільного захисту;

(Частиною першою статті 30 доповнено пунктом 11-1 згідно із Законом [№ 5404-VI від 02.10.2012](#))

12) студенти, які навчаються у вищих і середніх духовних закладах освіти;

13) священнослужителі, які займають посаду в одній з релігійних організацій, що діє за статутом (положенням), зареєстрованим у встановленому порядку;

14) кандидати в народні депутати України, зареєстровані в установленому порядку, за їх заявою - до дня опублікування результатів виборів включно.

2. В окремих випадках, за наявності інших поважних причин і подання військовозобов'язаними відповідних документів, рішення про звільнення від проходження зборів приймається районним (міським) військовим комісаріатом, де вони перебувають на військовому обліку.

3. Резервісти звільняються від проходження навчальних та перевірочних зборів у порядку, встановленому положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві.

(Статтю 30 доповнено частиною третьою згідно із Законом [№ 1834-VI від 21.01.2010](#))

[Стаття 31.](#) Присвоєння військових звань у запасі

1. Військовозобов'язаним, які пройшли навчальні збори і склали заліки за програмою навчання або здобули відповідну освіту чи досвід роботи на керівних посадах, можуть бути присвоєні чергові військові звання в запасі в порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби громадянами України та нормативно-правовими актами з питань військового обліку військовозобов'язаних.

Порядок присвоєння військових звань резервістам встановлюється положеннями про проходження військової служби громадянами України та положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві.

(Положення див. в Указах Президента [№ 1053/2001](#), [№ 619/2006](#), [№ 982/2007](#), [№ 1153/2008](#), [№ 60/2009](#), [№ 1115/2009](#)) (Частина перша статті 31 в редакції Закону [№ 1834-VI від 21.01.2010](#))

[Стаття 32.](#) Переведення військовозобов'язаних у відставку

1. Військовозобов'язані, які досягли граничного віку перебування в запасі, а також визнані військово-лікарськими комісіями непридатними для

військової служби у воєнний час, виключаються з військового обліку і переводяться у відставку.

Глава VI

ВІЙСЬКОВИЙ ОБЛІК ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Стаття 33. Загальні правила військового обліку

1. Військовий облік поділяється на облік призовників і облік військовозобов'язаних.

2. Загальне керівництво роботою, пов'язаною з організацією та веденням військового обліку призовників і військовозобов'язаних, контроль за станом цієї роботи в органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від підпорядкування і форм власності здійснює Генеральний штаб Збройних Сил України. Функціонування системи військового обліку забезпечується органами Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Національної поліції, центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями, правоохоронними органами спеціального призначення, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування.

(Частина друга статті 33 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 267-VIII від 19.03.2015](#), [№ 901-VIII від 23.12.2015](#))

3. Військовий облік усіх призовників і військовозобов'язаних ведеться за місцем їх проживання і відповідно до обсягу та деталізації поділяється на персонально-якісний, персонально-первинний та персональний.

4. Військовий облік військовозобов'язаних за призначенням поділяється на загальний і спеціальний.

5. Військовий облік призовників і військовозобов'язаних ведеться в [порядку](#), встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 34. Персонально-якісний, персонально-первинний та персональний облік призовників і військовозобов'язаних

1. Персонально-якісний облік призовників і військовозобов'язаних передбачає облік відомостей (біографічні дані, стан здоров'я, результати співбесід тощо) щодо призовників і військовозобов'язаних, які узагальнюються в особових справах призовників або в облікових картках військовозобов'язаних та реєструються в Єдиному державному реєстрі військовозобов'язаних. Ведення персонально-якісного обліку покладається на районні (міські) військові комісаріати.

(Частина перша статті 34 в редакції Закону [№ 1951-VIII від 16.03.2017](#))

2. Персонально-якісний облік військовозобов'язаних Служби безпеки України покладається на відповідні облікові органи Служби безпеки України.

3. Ведення персонально-якісного обліку військовозобов'язаних Служби зовнішньої розвідки України покладається на відповідні підрозділи Служби зовнішньої розвідки України.

(Статтю 34 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 267-VIII від 19.03.2015](#))

4. Персонально-первинний облік призовників і військовозобов'язаних передбачає облік відомостей щодо призовників та військовозобов'язаних за місцем їх проживання. У сільській місцевості, а також у містах і селищах, де відсутні військові комісаріати, облік ведеться органами місцевого самоврядування.

5. Персональний облік призовників і військовозобов'язаних передбачає облік відомостей щодо призовників і військовозобов'язаних за місцем їх роботи або навчання та покладається на керівників підприємств, установ, організацій і закладів освіти незалежно від підпорядкування і форм власності.

Стаття 35. Загальний і спеціальний облік військовозобов'язаних та облік резервістів

1. На загальному військовому обліку перебувають військовозобов'язані, не заброньовані за органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями на період мобілізації та на воєнний час.

2. На спеціальному військовому обліку перебувають військовозобов'язані, заброньовані за органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями на період мобілізації та на воєнний час.

3. Особливості ведення військового обліку резервістів в органах військового управління, військових частинах, у міських (районних) військових комісаріатах встановлюються Генеральним штабом Збройних Сил України.

(Частина третя статті 35 в редакції Законів [№ 1834-VI від 21.01.2010](#), [№ 1127-VII від 17.03.2014](#))

Стаття 36. Військовий облік громадян України, які перебувають за кордоном

(Частина першу статті 36 виключено на підставі Закону [№ 2449-VIII від 07.06.2018](#))

2. Особливості ведення [військового обліку](#) громадян України, які тимчасово перебувають за кордоном, визначаються Кабінетом Міністрів України.

(Частина друга статті 36 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2449-VIII від 07.06.2018](#))

3. Військовий облік громадян України, які постійно проживають за кордоном, не ведеться.

Стаття 37. Взяття на військовий облік, зняття та виключення з нього

1. Взяття на військовий облік призовників та військовозобов'язаних у районних (міських) військових комісаріатах підлягають громадяни України:

1) на військовий облік призовників:

приписані до призовних діляниць;

які прибули з інших місцевостей (адміністративно-територіальних одиниць) України або з-за кордону на нове місце проживання;

які набули громадянства України і згідно з цим Законом підлягають приписці до призовних діляниць;

2) на військовий облік військовозобов'язаних:

звільнені з військової служби в запас;

які припинили альтернативну (невійськову) службу в разі закінчення строку її проходження або достроково відповідно до Закону України ["Про альтернативну \(невійськову\) службу"](#) ;

(Абзац третій пункту 2 частини першої статті 37 в редакції Закону [№ 589-VII від 19.09.2013](#))

військовозобов'язані, які прибули з інших місцевостей (адміністративно-територіальних одиниць) України або з-за кордону на нове місце проживання;

звільнені зі служби поліцейські, особи начальницького та рядового складу Міністерства внутрішніх справ України, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (крім осіб, прийнятих на службу цивільного захисту у порядку, визначеному Кодексом цивільного захисту України, до проходження строкової військової служби), Державної кримінально-виконавчої служби України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику;

(Абзац п'ятий пункту 2 частини першої статті 37 із змінами, внесеними згідно з Законами [№ 1254-VI від 14.04.2009](#), [№ 5404-VI від 02.10.2012](#), [№ 406-VII від 04.07.2013](#), [№ 901-VIII від 23.12.2015](#))

які набули громадянства України і згідно з цим Законом підлягають взяттю на облік військовозобов'язаних;

виключені з військового обліку Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України;

(Абзац сьомий пункту 2 частини першої статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 267-VIII від 19.03.2015](#))

які відповідно до статті 18 цього Закону звільнені від призову на строкову військову службу;

які досягли граничного (27-річного) віку під час перебування на військовому обліку призовників.

(Пункт 2 частини першої статті 37 доповнено абзацом згідно із Законом [№ 1634-VII від 12.08.2014](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 116-VIII від 15.01.2015](#))

2. Взяття на військовий облік військовозобов'язаних підлягають жінки, що належать до категорій, зазначених у частині одинадцятій статті 1 цього Закону.

3. Призовники та військовозобов'язані після прибуття до нового місця проживання зобов'язані в семиденний строк стати на військовий облік та не раніше ніж за три дні до вибуття з місця проживання знятися із зазначеного обліку.

(Частина третя статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1275-VII від 20.05.2014](#))

4. У воєнний час виїзд призовників і військовозобов'язаних з місця проживання без дозволу районного (міського) військового комісаріату забороняється.

5. Зняття з військового обліку призовників та військовозобов'язаних у військових комісаріатах (військовозобов'язаних Служби безпеки України у Центральному управлінні або регіональних органах Служби безпеки України, військовозобов'язаних Служби зовнішньої розвідки України у відповідному підрозділі Служби зовнішньої розвідки України) підлягають громадяни України:

(Абзац перший частини п'ятої статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 2926-VI від 13.01.2011](#), [№ 161-IX від 03.10.2019](#))

1) з військового обліку призовників:

які вибувають в іншу місцевість (адміністративно-територіальну одиницю) України до нового місця проживання;

які вибувають на строк більше трьох місяців за межі України;

які взяті згідно з рішеннями комісії з питань приписки або призовної комісії на облік військовозобов'язаних;

які отримали військові звання офіцерського складу після проходження військової підготовки за програмою підготовки офіцерів запасу;

які припинили альтернативну (невійськову) службу в разі закінчення строку її проходження або достроково відповідно до Закону України

["Про альтернативну \(невійськову\) службу"](#) ;

(Пункт 1 частини п'ятої статті 37 доповнено абзацом шостим згідно із Законом [№ 589-VII від 19.09.2013](#))

2) з військового обліку військовозобов'язаних:

які вибувають в іншу місцевість (адміністративно-територіальну одиницю) України до нового місця проживання;

які після проходження строкової військової служби прийняті на військову службу до інших військових формувань або на службу до Національної поліції, податкової міліції, в органи і підрозділи цивільного захисту, в Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України та в Державну кримінально-виконавчу службу України;

(Абзац третій пункту 2 частини п'ятої статті 37 із змінами, внесеними згідно з Законами [№ 1254-VI від 14.04.2009](#), [№ 3353-VI від 12.05.2011](#), [№ 901-VIII від 23.12.2015](#))

які вибули на строк більше трьох місяців за межі України;

в інших випадках за рішенням Міністерства оборони України.

6. Виключенню з військового обліку у районних (міських) військових комісаріатах (військовозобов'язаних Служби безпеки України у Центральному управлінні або регіональних органах Служби безпеки України, військовозобов'язаних Служби зовнішньої розвідки України у відповідному підрозділі Служби зовнішньої розвідки України) підлягають громадяни України, які:

(Абзац перший частини шостої статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 2926-VI від 13.01.2011](#), [№ 267-VIII від 19.03.2015](#))

1) призвані чи прийняті на військову службу;

(Пункт 1 частини шостої статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 589-VII від 19.09.2013](#))

2) проходять військову службу (навчання) у вищих військових закладах і військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти;

3) визнані військово-лікарськими комісіями непридатними до військової служби з виключенням з військового обліку;

4) досягли граничного віку перебування в запасі;

5) припинили громадянство України;

6) були раніше засуджені до позбавлення волі за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину;

7) направлені для відбування покарання до установ виконання покарань або до яких застосовано примусові заходи медичного характеру;

8) не отримали до 40-річного віку військово-облікової або спорідненої з нею спеціальності;

9) померли.

7. Взяття на військовий облік військовозобов'язаних Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України здійснюється з урахуванням особливостей, визначених законами України ["Про Службу безпеки України"](#) і ["Про Службу зовнішньої розвідки України"](#).

(Статтю 37 доповнено частиною сьомою згідно із Законом [№ 2926-VI від 13.01.2011](#); в редакції Закону [№ 267-VIII від 19.03.2015](#))

[Стаття 38](#). Обов'язки органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, посадових осіб, призовників і військовозобов'язаних щодо виконання правил військового обліку

1. В адміністративно-територіальних одиницях, де немає військових комісаріатів, відповідні органи місцевого самоврядування, керівники підприємств, установ та організацій, у тому числі закладів освіти, незалежно від підпорядкування і форм власності зобов'язані на вимогу військових комісаріатів сповіщати призовників і військовозобов'язаних про їх виклик до військових комісаріатів, забезпечувати своєчасне прибуття за цим викликом, у семиденний строк повідомляти районні (міські) військові комісаріати про прийняття на роботу (навчання) та звільнення з роботи (навчання) призовників і військовозобов'язаних.

2. Органи виконавчої влади, що здійснюють реєстрацію місця проживання чи перебування осіб, виконавчі органи сільських, селищних, міських рад зобов'язані:

(Абзац перший частини другої статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1276-VI від 16.04.2009](#))

здійснювати реєстрацію за місцем проживання або перебування чи зняття з реєстрації призовників, військовозобов'язаних та резервістів лише в разі наявності в їхніх військово-облікових документах позначок військових комісаріатів відповідно про зняття з військового обліку або про перебування на військовому обліку за місцем проживання або перебування;

(Абзац другий частини другої статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1276-VI від 16.04.2009](#), [№ 5088-VI від 05.07.2012](#); в редакції Закону [№ 1275-VII від 20.05.2014](#))

надавати районним (міським) військовим комісаріатам допомогу у прийнятті допризовників на військовий облік, проведенні призову громадян на військову службу (збори), контролю за виконанням ними правил військового обліку та виявленні громадян із числа призовників і військовозобов'язаних, які порушують ці правила;

надсилати у двотижневий строк до військових комісаріатів або органів місцевого самоврядування, що ведуть військовий облік, відомості про осіб, які отримали громадянство України і повинні бути взяті на військовий облік.

(Частина другу статті 38 доповнено абзацом четвертим згідно із Законом [№ 901-VIII від 23.12.2015](#))

3. Органи Національної поліції у встановленому законом порядку зобов'язані за зверненнями військових комісаріатів або органів місцевого самоврядування, що ведуть військовий облік, проводити розшук, затримання і доставку до військових комісаріатів громадян, які ухиляються від виконання військового обов'язку, а також надсилати у двотижневий строк до військових комісаріатів або органів місцевого самоврядування, що ведуть військовий облік, відомості про випадки виявлення громадян, які не перебувають, проте повинні перебувати на військовому обліку.

"Національна поліція України або її територіальні підрозділи в межах компетенції за вимогою військових комісаріатів подають у строк до 10 робочих днів відомості стосовно призовників про притягнення до кримінальної відповідальності, відсутність (наявність) судимості.

(Частина третю статті 38 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 161-IX від 03.10.2019](#)) (Частина третя статті 38 в редакції Закону [№ 901-VIII від 23.12.2015](#))

4. Органи реєстрації актів громадянського стану зобов'язані в семиденний строк повідомити районні (міські) військові комісаріати про зміну призовниками і військовозобов'язаними прізвища, імені та по батькові, одруження (розлучення), випадки реєстрації смерті призовників або військовозобов'язаних та вилучення військово-облікових документів, пільгових посвідчень, а також інші дані.
5. Органи досудового розслідування зобов'язані в семиденний строк повідомити районні (міські) військові комісаріати про призовників, яким повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, а суди - про призовників, кримінальні справи стосовно яких розглядаються судом, а також про вироки щодо призовників і військовозобов'язаних, які набрали законної сили.
(Частина п'ята статті 38 в редакції Закону [№ 4652-VI від 13.04.2012](#))
6. Посвідчення про приписку призовників, військові квитки військовозобов'язаних, засуджених до позбавлення волі, обмеження волі або арешту, надсилаються судами до відповідних районних (міських) військових комісаріатів.
7. Медико-соціальні експертні комісії зобов'язані в семиденний строк повідомити відповідним районним (міським) військовим комісаріатам про призовників і військовозобов'язаних, яких визнано особами з інвалідністю (про військовозобов'язаних Служби безпеки України - Центральне управління або регіональний орган Служби безпеки України, військовозобов'язаних Служби зовнішньої розвідки України - Службу зовнішньої розвідки України).
(Частина сьома статті 38 в редакції Закону [№ 161-IX від 03.10.2019](#))
8. Керівники лікувальних закладів під час проведення призову зобов'язані у триденний строк повідомити відповідні районні (міські) військові комісаріати про громадян призовного віку, які перебувають на стаціонарному лікуванні.
9. Житлово-експлуатаційні організації, інші організації або підприємства та установи, що здійснюють експлуатацію будинків, а також власники будинків повинні своєчасно подавати необхідні відомості про призовників і військовозобов'язаних відповідним районним (міським) військовим комісаріатам, виконавчим комітетам сільських, селищних і міських рад, на які покладено ведення обліку призовників і військовозобов'язаних, стежити за виконанням призовниками і військовозобов'язаними правил військового обліку, а також сповіщати їх про виклик до військових комісаріатів.
10. Призовники та військовозобов'язані в разі зміни їх сімейного стану, стану здоров'я, адреси місця проживання (перебування), освіти, місця роботи і посади зобов'язані особисто в семиденний строк повідомити про це орган, де вони перебувають на військовому обліку.

Глава VII

ПРИЗОВ ПІД ЧАС МОБІЛІЗАЦІЇ. ДЕМОБІЛІЗАЦІЯ

[Стаття 39](#). Призов на військову службу під час мобілізації. Демобілізація

1. Призов резервістів та військовозобов'язаних на військову службу під час мобілізації проводиться в порядку, визначеному цим Законом та Законом України ["Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію"](#).

На військову службу під час мобілізації призиваються резервісти та військовозобов'язані, які перебувають у запасі і не заброньовані в установленому порядку на період мобілізації.

Призов резервістів та військовозобов'язаних на військову службу під час мобілізації здійснюється для доукомплектування військових посад, передбачених штатами воєнного часу, у терміни, визначені мобілізаційними планами Збройних Сил України та інших військових формувань. На військову службу під час мобілізації можуть бути призвані особи, звільнені з військової служби у зв'язку із застосуванням заборони, передбаченої частинами третьою або четвертою статті [1](#) Закону України ["Про очищення влади"](#). Такі особи, призвані на військову службу під час мобілізації, призначаються на військові посади, крім посад, щодо яких здійснюються заходи з очищення влади.

Під час дії особливого періоду військова служба (дія контрактів) для військовослужбовців продовжується у порядку, визначеному частиною дев'ятою статті [23](#) цього Закону.

У разі оголошення демобілізації звільнення з військової служби військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, здійснюється відповідно до частини четвертої статті [26](#) цього Закону.

(Частина перша статті [39](#) із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1127-VII від 17.03.2014](#); в редакції Законів [№ 1634-VII від 12.08.2014](#), [№ 2397-VIII від 05.04.2018](#)) (Частина другу статті [39](#) виключено на підставі Закону [№ 2926-VI від 13.01.2011](#))

2. Громадяни України, призвані на строкову військову службу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, або прийняті на військову службу за контрактом у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці, оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення воєнного стану, користуються гарантіями, передбаченими частинами третьою та четвертою статті [119](#) [Кодексу законів про працю України](#), а також частиною першою статті [51](#), частиною п'ятою статті [53](#), частиною третьою статті [57](#), частиною п'ятою статті [61](#) Закону України ["Про освіту"](#).

(До статті [39](#) включено частину другу згідно із Законом [№ 1169-VII від 27.03.2014](#); в редакції Законів [№ 116-VIII від 15.01.2015](#), [№ 433-VIII від 14.05.2015](#))

3. За громадянами України, які призвані на строкову військову службу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, або прийняті на військову службу за контрактом, у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці, оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення воєнного стану на строк до закінчення особливого періоду або до оголошення рішення про демобілізацію, не припиняється державна реєстрація підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців. У разі неспроможності ними підприємницької діяльності у період проведення мобілізації нарахування податків і зборів таким фізичним особам - підприємцям не здійснюється.

(Статтю [39](#) доповнено частиною третьою згідно із Законом [№ 1169-VII від 27.03.2014](#); в редакції Закону [№ 116-VIII від 15.01.2015](#))

Глава VIII

ПРАВОВИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЯКІ ВИКОНУЮТЬ КОНСТИТУЦІЙНИЙ ОБОВ'ЯЗОК ЩОДО ЗАХИСТУ ВІТЧИЗНИ

[Стаття 40](#). Гарантії правового і соціального захисту громадян України, які виконують конституційний обов'язок щодо захисту Вітчизни

1. Гарантії правового і соціального захисту громадян України, які виконують конституційний обов'язок щодо захисту Вітчизни, забезпечуються відповідно до законів України ["Про Збройні Сили України"](#), ["Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей"](#), ["Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб"](#), ["Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільнюються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей"](#) та іншими законами.

(Частина перша статті [40](#) із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 328-V від 03.11.2006](#))

[Стаття 41](#). Виплата одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, та резервістів під час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві

(Назва статті [41](#) із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5040-VI від 04.07.2012](#))

Виплата одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, та резервістів під час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві здійснюється в порядку і на умовах, встановлених Законом України ["Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей"](#).

(Стаття [41](#) в редакції Законів [№ 328-V від 03.11.2006](#), [№ 1834-VI від 21.01.2010](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5040-VI від 04.07.2012](#))

Глава IX

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВІЙСЬКОВИЙ ОBOB'ЯЗОК І ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ

Стаття 42. Відповідальність посадових осіб і громадян України

1. Керівники, інші посадові особи органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ та організацій незалежно від підпорядкування і форм власності та громадяни України, винні у порушенні порядку військового обліку, допризовної підготовки, приписки до призовних дільниць, призову на строкову військову службу, проходження служби у військовому резерві, проходження зборів, мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності, прибуття за викликом до військового комісаріату, а також у вчиненні інших порушень законодавства про військовий обов'язок і військову службу, несуть відповідальність згідно із законом.

(Частина перша статті 42 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1127-VII від 17.03.2014](#))

2. Районні (міські) військові комісаріати зобов'язані під час проведення приписки до призовних дільниць, призову на строкову військову службу та проходження зборів ознайомити громадян України з їх правами та обов'язками згідно з вимогами цього Закону.

Глава X

ФІНАНСОВЕ І МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Стаття 43. Фінансове і матеріальне забезпечення заходів, пов'язаних з організацією військової служби і виконанням військового обов'язку

1. Фінансове забезпечення заходів, пов'язаних з організацією військової служби і виконанням військового обов'язку, здійснюється за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України. Додаткове фінансування цих заходів може відбуватися за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством.

(Частина перша статті 43 в редакції Законів [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-рп/2008 від 22.05.2008](#), [№ 309-VI від 03.06.2008](#))

2. Центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування для проведення медичного огляду громадян, призову їх на військову службу, відправлення призваних осіб до військових частин, прийняття на військову службу за контрактом зобов'язані забезпечувати районні (міські) військові комісаріати необхідною кількістю технічних працівників та обслуговуючого персоналу, обладнаними призовними (збірними) пунктами, медикаментами, інструментарієм, медичним і господарським майном, автомобільним транспортом, а також забезпечувати здійснення охорони громадського порядку на призовних пунктах.

3. Для повного і якісного виконання планів проведення мобілізації в особливий період місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування разом з підприємствами, установами та організаціями незалежно від підпорядкування і форм власності та районними (міськими) військовими комісаріатами в мирний час утворюють дільниці для оповіщення і збору військовозобов'язаних, комплектують їх особовим складом із числа військовозобов'язаних без звільнення громадян від виконання основних обов'язків за місцем роботи та сприяють у набутті ними професійних навичок, а також забезпечують реалізацію інших заходів, пов'язаних з виконанням планів проведення мобілізації.

4. Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують районні (міські) військові комісаріати службовими будинками, підсобними господарськими приміщеннями і приміщеннями для призовних пунктів (дільниць) згідно із законодавством.

(Частина четверта статті 43 в редакції Законів [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-рп/2008 від 22.05.2008](#), [№ 309-VI від 03.06.2008](#)) (Частина п'яту статті 43 виключено на підставі Законів [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-рп/2008 від 22.05.2008](#), [№ 309-VI від 03.06.2008](#))

6. За членами комісій з питань приписки до призовних дільниць, призовних та лікарських комісій при районних (міських) військових комісаріатах, лікарями і середнім медичним персоналом, технічними працівниками та обслуговуючим персоналом, які направляються для роботи на призовних дільницях і збірних пунктах під час взяття допризовників на військовий облік і призову громадян на військову службу або на збори для проведення медичного огляду і повторного огляду громадян, а також для відправлення призваних на збірні пункти, на весь час виконання цих обов'язків зберігається займана посада та середній заробіток за основним місцем роботи.

7. Зазначеним у частині шостій цієї статті особам під час виконання цих обов'язків в іншій місцевості за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України, відшкодовуються витрати, пов'язані з їх виїздом в іншу місцевість та у зворотному напрямку, наймом (піднаймом) житла, а також витрати на відрядження.

Глава XI

КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВІЙСЬКОВИЙ ОBOB'ЯЗОК ТА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ

Стаття 44. Контроль за дотриманням законодавства про військовий обов'язок та військову службу

1. Контроль за дотриманням законодавства про військовий обов'язок та військову службу державними органами, органами місцевого самоврядування, органами військового управління, підприємствами, установами і організаціями, їх посадовими особами здійснюється в порядку, визначеному [Конституцією України](#), законами України "[Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави](#)", "[Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини](#)" та іншими законами.

Стаття 45. Нагляд за дотриманням законодавства про військовий обов'язок та військову службу

1. Нагляд за дотриманням законодавства про військовий обов'язок та військову службу державними органами, органами місцевого самоврядування, органами військового управління здійснюється в порядку, визначеному [Конституцією України](#) і законами України.

Глава XII

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування, крім частини першої статті 21, яка набирає чинності з 1 січня 2007 року.

2. Строки і порядок переходу на повне комплектування Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом, визначаються відповідними програмами розвитку Збройних Сил України та реформування інших військових формувань.

3. Повноваження Міністерства оборони України стосовно забезпечення виконання військового обов'язку, передбачені цим Законом, надаються також й іншим центральним органам виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

4. Громадяни України, звільнені від призову на строкову військову службу або яким було надано відстрочку від призову на строкову військову службу відповідно до Закону України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу", користуються правом звільнення або відстрочки до закінчення строку їх дії або втрати щодо них підстав.

5. Громадяни України, які на день набрання чинності цим Законом проходять строкову військову службу в Збройних Силах України та інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях, звільняються з військової служби після закінчення встановлених строків строкової військової служби, визначених Законом України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу".

6. Контракти про проходження військової служби, які були укладені до набрання чинності цим Законом, діють протягом строку, на який вони були укладені.

7. За військовослужбовцями та військовозобов'язаними зберігається військове звання "рядовий", присвоєне до набрання чинності цим Законом.

8. Кабінету Міністрів України в шестимісячний термін з дня набрання чинності цим Законом:

підготувати та подати до Верховної Ради України пропозиції щодо приведення інших законів України у відповідність із цим Законом; розробити нормативно-правові акти, передбачені цим Законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що

суперечать цьому Закону.

9. Запропонувати Президенту України розробити та привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом.

10. До приведення законодавства України у відповідність із цим Законом закони та інші нормативно-правові акти, прийняті до набрання чинності цим Законом, діють у частині, що не суперечить цьому Закону.

Президент України Л.КРАВЧУК

м. Київ

25 березня 1992 року

№ 2232-ХІІ